

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:10.10.2021 ✓Accepted/Kabul:18.01.2022

DOI:10.30794/pausbed.1007770

Araştırma Makalesi/ Research Article

Kalelioğlu, U. B. (2022). "Dernek Sosyolojisi Yolunda Bir Deneme: Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği Üzerinde Sosyolojik Tetkikler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 50, Denizli, ss. 333-349.

DERNEK SOSYOLOJİSİ YOLUNDA BİR DENEME: SIEGERLAND ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ ÜZERİNDE SOSYOLOJİK TETKİKLER

Uğur Berk KALELIOĞLU*

Öz

Derneklere sosyolojik bir yaklaşım ve bunların toplumsal rollerinin ortaya çıkarılması ufuk açıcı bir bakış açısı sağlamaktadır. Gelişmekte olan bu sosyolojik araştırma alanı, derneklerin muhtelif biçimlerinin analizini ve derneksel yaşamın doğasının incelenmesini içerir. Demokratik bir ülkenin olmazsa olmaz sivil toplum kurumları arasında olan dernekler; siyasi, sosyal, hukuki, ekonomik, vs. her alanda Türk toplumunu yakından ilgilendirmekte ve halkın yaşam biçimlerini şekillendirmektedir. Araştırmanın amacı, Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin (SADD) sosyolojik bir analizini sunarak, Almanya'ya göç eden Türk mültecilerin kurduğu bir sivil toplum kuruluşu olan derneğin örgütsel kültürü, özellikle bu kültürün üyeler tarafından algılanma, içselleştirilme ve yeniden üretilme biçimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın ana verileri; Dernek Başkanı, Dernek Sekreteri ve 11 kişiden oluşan dernek görevli ve üyeleri ile 04.04.2019-20.11.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen derinlemesine mülakata dayanmaktadır. Araştırma sonucunda derneğin, Almanya'da bulunan Türk göçmenlerin entegrasyonunda ve Türk toplumunun sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlarının çözümünde rol oynadığı, üyelerin; Atatürk ile anavatan Türkiye'yi özdeşleştirdiği ve vatandaşlık, kimlik ve mensubiyet olgusunu da yine Atatürk üzerinden kurguladığı gözlemlenmiştir. Bunların dışında derneğin aktif olarak; gezi etkinlikleri, milli kutlamalar, spor faaliyetleri ve geleneksel kahvaltılar düzenleyerek, Türklük kimliğini çeşitli gündelik yaşamsal pratiklerle yeniden ürettiği müşahade edilmiştir. Dernek Sosyolojisi üzerine gerçekleştirilen çalışmaların, derneğin üyeler tarafından algılanış biçimi ve şahıslara olan etkilerinden ziyade faaliyet gösterdiği topluma ve siyasal sisteme olan demokratik etkisine odaklandığı gözlemlenmiştir. Ancak, bu çalışma ile yapısal-fonksiyonel çalışmalara nazaran birey odaklı, sembolik-etkileşimci ve/veya Weberyan çalışmaların da dernekleri anlamada yarar sağlayabileceği gösterilmek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dernek, Göç, Dernek sosyolojisi, Atatürkçü düşünce derneği.*

TOWARD A SOCIOLOGY OF VOLUNTARY ASSOCIATION: SOCIOLOGICAL OBSERVATIONS ON SIEGERLAND ASSOCIATION OF ATATURKIST THOUGHT

Abstract

Taking a sociological approach to associations and uncovering the social roles of such foundations provides an eye-opening perspective. This gradually developing sociological research field involves various forms of analyses of voluntary organizations and the investigation of the nature of organizational life. Associations, which are among the indispensable non-governmental institutions of a democratic country, are closely related to Turkish society in every field, such as political, social, legal, economic, etc., and they also shape the lifestyles of the people. The research aims to present the and sociological analysis of the Siegerland Kemalist Thought Association (SADD) as a non-governmental organization founded by Turkish refugees who migrated to Germany and to reveal the organizational culture of the association, especially how this culture is perceived, internalized, and reproduced by its members. The research's main data is based on in-depth interviews performed between 04.04.2019 and 20.11.2019 with the President of the Association, the Secretary of the Association, and the members -consisting of 11 people. As a result of the research, it was determined that the association contributed to the integration of Turkish immigrants in Germany and the solution of socio-cultural and economic problems. It has been observed that the members identify Ataturk with the motherland Turkey and construct the concept of citizenship, identity, and affiliation based on Ataturk. It was also observed that the association actively organizes travel, national and sports activities, and traditional breakfasts, thus reproducing the Turkish identity with various practices in daily life. It has been observed that previous studies on the Sociology of Voluntary Association focused solely on the democratic effect of the associations on the society and the political system in which they operate, rather than the ways they are perceived by the members and their effects on individuals. However, this study aimed to show that - compared to structural-functional studies - individual-oriented, symbolic-interactionist, and/or Weberian studies can also be beneficial in understanding associations.

Keywords: *Association, Migration, Sociology of voluntary association, Ataturkist thought association.*

*Doktora Adayı, Universität Münster, Sosyoloji, ALMANYA.
e-posta: kaleliberk@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-5127-8756>)

1. GİRİŞ

Dernek; kendi kendine tanımlanmış, bir gaye çevresinde gruplanabilmek amacıyla serbestçe bir araya gelen bir grup aktör (bireyler ve/veya kuruluşlar) olarak tanımlanır (Smith, 2015: 252). Bu tür organizasyonlar yerel futbol kulüplerinden küresel organizasyonlara kadar çeşitlilik göstermektedir. Dernekler, hayatta kalabilmek için üyelerin zamansal ve maddi fedakarlıklarına muhtaçtır. Mazisi Antik Yunan'a kadar giden bu oluşumlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşların geniş ve özgün bir biçimini oluşturmaktadır. Örneğin Antik Yunan'da, varlıklı erkeklerden oluşan *Hetaireiai* isimli seçkin kulüplerden, özel dini veya profesyonel derneklere kadar çeşitli organizasyonlar varlık sürmüştür (Cadoux ve Rhodes, 2015). Sanayi öncesi toplumlarda ise, hükümetin idari görevleri genellikle loncalar gibi gönüllü dernekler tarafından yürütülmüştür. Derneklerin sosyolojik olarak bilimsel ve sistematik olarak incelenmesi henüz kurumsallaşmamışsa da dernek benzeri gönüllü insan toplulukları veya diğer adı ile sivil toplum kuruluşlarının analizi sosyal bilimlerde köklü ve yerleşik bir gelenektir. Dernek sosyolojisi, toplumun doğası hakkında belirli bir inanç setinin ve sosyal dünyayı incelemek için belirli bir araç setinin kullanılmasıyla karakterize edilir. Dolayısıyla derneklerin sosyolojik perspektifi -bu örgütleri araştırma odağı olarak alan diğer birçok disiplinin aksine- derneklerin doğası ve rolü hakkında hiçbir varsayımda veya normatif iddialarda bulunmaz. Bunun yerine sosyolojik bir perspektif, derneklerin kapsamı ve dinamikleri hakkında sürekli değişen gerçekler ve bu değişiklikleri test etmek için ampirik verileri bilimsel titizlikle kullanması bakımından farklıdır.

Çalışma, derneklerin, hangi düşünürlerin dikkatini çektiği konusuna odaklanarak, literatür taraması ile başlamaktadır. Özellikle klasik dönem sosyologların ve çağdaş düşünür Smith'in, dernekler üzerine görüşleri tartışılmıştır. Daha sonra, demokratik toplumların vazgeçilmez unsuru olan sivil toplum kuruluşlarının sosyolojik işlevlerine değinilerek, Almanya'da aktif olarak faaliyet gösteren bazı Türk dernekleri tanıtılmıştır. Bunun yanında, Dernek Sosyolojisi alanı içinde değerlendirilebilecek, Alman ve Türk akademisyenler tarafından daha önce yapılan çalışmalar zikredilmiştir. Almanya'da 3000'e yakın Türk derneği olduğu tahmin edilmektedir. Mensup üye sayısı, Alman ve Türk kamuoyundaki etki gücü, kurumsallaşmışlık gibi etkenler göz önünde bulundurularak seçilen 10 Türk derneğinden ismen bahsedilmiştir. Türkiye'deki teşkilatçılık/dernekçilik kavramı irdelenmiş olup, siyasi ve toplumsal bir reaksiyonun neticesi olarak kurulduğu telakki edilen Türkiye Atatürkçü Düşünce Dernekleri tanıtılmış, daha sonra Almanya'da bu derneklerin teşekkülü araştırılmıştır. Makalenin, gözlem, mülakat ve analiz kısımlarını içeren ana kısımda, dernek tüzüğünde yer alan hukuksal tanımlamaların ardından, gözlemin yapıldığı tarihlerin güncel dernek başkanı ve sekreterinin muhtelif sosyolojik kuramlar ışığında sosyo-karakteristik profili çıkarılmaya çalışılmış ve mülakat gerçekleştirilen üyelerden elde edilen veriler ışığında, derneğin fertler tarafından algılanış biçimlerinin aydınlatılmasına gayret edilmiştir. Ek olarak derneğin sosyal ve kültürel faaliyetler başlığı altında toplanabilecek olan etkinliklerinin bazıları tanıtılmıştır. Etkinliklerin zahiri fonksiyonunun yanında, örtük olarak ne gibi sosyolojik ve sosyo-psikolojik ihtiyaçlara cevap verdiği incelenmiştir.

1.1. Metodoloji ve Çalışmanın Alana Katkısı

Araştırmanın öncelikli amacı Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin (SADD) sosyolojik -kültürel sembollerin tahlili bakımından bir ölçüde de etnografik- bir analizini sunmaktır. Almanya'ya göç eden Türk mültecilerin kurduğu bir sivil toplum kuruluşu olan derneğin örgütsel kültürü, özellikle bu kültürün üyeler tarafından algılanma, içselleştirilme ve yeniden üretilme biçimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın ana verisini sunan görüşmeler Dernek Başkanı Kadir Koçyigit ve Dernek Sekreteri Tufan Bozdoğan ile 04.12.2018 tarihinde derneğin etkinlik merkezi olarak kullanılan *Interkulturelles Zentrum der AWO Am Sohlbach 18, 57078 Siegen* adresinde gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, şahsi gözlemlere daha iyi temel bulabilmek, dernek içi görüşleri aydınlatabilmek ve dernek hakkında derinlemesine bilgi edinebilmek amacıyla 11 kişiden oluşan dernek görevlileri ve üyeleri ile 04.04.2019-20.11.2019 tarihleri arasında derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Mültecilik, Almanya'da Türkler, dernekçilik, dernek faaliyetleri, dernekte geçirilen zaman ve daha birçok konu hakkında hazırlanan sorular doğrultusunda mülakat yapılmış olup, aşağıda konular ayrıntıları ile verilmiştir. Çalışmanın ilmi, sosyal ve kültürel başlıklar altında değerlendirilebilecek farklı hedefleri bulunmaktadır. Bunlar genelden özele doğru şu şekildedir:

1. Küreselleşmenin etkisinde evrimsel bir dönüşüm yaşayan, fakat hala demokratik siyasal kültürlerin önemli bir ön koşulu olarak görülen sivil toplum kurumları olan derneklerin, bilimsel bakış açısı ile tetkikini sunmak,
2. Türk Akademisi'nde sayıca çok kısıtlı miktarda çalışılmış olan ve çoğunluğunun kantitatif (niceliksel) araştırmalardan oluştuğu Dernek Sosyolojisi çalışmalarına kalitatif (niteliksel) bir destekte bulunmak ve bu disiplinlerin Türkiye'de kurumsallaşmasına katkı yapmak,
3. Almanya'daki Türk dernekleri hakkında çalışma yapacak müteakip araştırmacılar için data sunmak,
4. Almanya'ya göç etmiş olan Türk kökenli göçmenlerin kurdukları bir derneğin kültürel haritasını çıkarmak ve üyelerin bakış açıları ile derneğin sosyolojik rolüne değinmektir.

Gelişmekte olan bu sosyolojik araştırma alanı, derneklerin muhtelif biçimlerinin analizini ve derneksel yaşamın doğasının incelenmesini içerir. Bu bakımdan evrensel bilim dünyası ve Türk Sosyolojisi için önemi açıktır. Dernekler, Türk kamusal hayatında önemli bir yer işgal etmesine rağmen, Türkiye’de Dernek ve Dernekçilik üzerine sosyolojik yöntemlerin kullanıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Sosyoloji, insan gruplarının analizidir. Dernekler de insan gruplarının kurumsal ve hukuki çatısı olması sebebiyle doğrudan sosyolojinin çalışma alanına girmektedir. Literatürde teorik anlamda Dernek Sosyolojisi yalnızca Amerikan Sosyoloji çevrelerinde görülmektedir. Bu alanın Türk akademi camiasınca tanınması elzemdir. Bu örnek çalışma ile, Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği üzerinde gerçekleştirilen sosyolojik tetkiklerin, demokratik siyasal kültürün önemli bir unsuru olan derneklerin doğası hakkında sosyolojik bir bakış açısı yaratılması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra dernekleri bir biçimde sosyolojik olarak değerlendiren Durkheim, Tönnies, Parsons, Tocqueville gibi klasik düşünürlerin yanı sıra Smith’in çalışmalarına bakıldığında, derneklerin yalnızca yapısal yönünün dikkate alındığı, analizlerin kurumsal bazda sınırlı kaldığı, derneğin üyeler tarafından algılanış biçimi ve şahıslara olan etkilerinden ziyade faaliyet gösterdiği topluma ve siyasal sisteme olan demokratik etkisine odaklanıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma bir ölçüde, yapısal-fonksiyonel çalışmalara nazaran birey odaklı, sembolik-etkileşimci ve/veya Weberyan çalışmaların eksikliğini gidermeye yönelik duyulan ihtiyaca yanıt vermektedir.

2. SOSYOLOJİK AÇIDAN DERNEKLER VE DERNEKLERİN ÖNEMİ: LİTERATÜR TARAMASI

Tarihsel olarak sosyologlar -klasik dönem için- genel olarak cemiyeti iki makro çerçeve veya tasavvur bağlamında kabul etmişlerdir. Bunlar, yapısal ve işlevsel tasavvurdur. Topluluğun yapısal unsurları, bireylerin herhangi bir zorunluluk hissetmeden birbirine beslediği bağlılık türleri olan sosyal organizasyonlardır (kulüpler, kiliseler, mahalleler, vb.). Dolayısıyla yapısal alan, nasıl bir arada var olduğumuzun, kiminle ilişki kurmayı seçtiğimizin ve zamanımızın ne tür faaliyetler tarafından işgal edildiği ile ilgilidir. İşlevsel alan, diğer yandan, kaçınılmaz koşullarla ilişkilidir veya başka bir deyişle, belirli bir alanda birlikte yaşayan veya birlikte çalışan insan grupları tarafından ihtiyaç duyulan birliktelikler bağlamında anlaşılabilir. Durkheim'a göre toplum, az çok kesin ve kalıcı bir ilişkiler sistemidir (Durkheim, 1960: 58). Birlik, etkileşim ve iletişimdir. Aynı zamanda canlı bir sistemdir (Durkheim, 1960: 105). Durkheim'dan türetilen Yapısal-İşlevselci yaklaşım, toplum yaşamında örüntüler ve düzenlilikler arar ve bireylerin farkındalığının altında, toplumun düzgün işleyişini sağlayan özellikler arar. Dolayısıyla vurgu; konsensüs ve sosyal uyum, dayanışma mekanizmaları ve paylaşılan değerlerin ve inançların rolü üzerinedir.

Durkheim’ın yanı sıra, topluluk/grup kavramını tartışmaya gelince etkili açıklama Ferdinand Tönnies’in *Gemeinschaft* (topluluk/cemaat) ve *Gesellschaft* (toplum/cemiyet) arasındaki ayrışmada kendisini göstermektedir. *Gemeinschaft*, duygu bağlarının ortaklığına dayanan sosyal dayanışma, deneyim, yer ve amaç duygusu, kimlik, duygusal bağlılık ve değerler ile birlikte yoğun sosyal ağlar ve kişiler arası ilişkileri tanımlarken, *Gesellschaft* ise kişisel olmayan, yüzeysel ilişkiler, normsuzluk ve heterojen kimlikler ile karakterizedir (Tönnies, 1922: 8, 40). Her iki sosyal oluşumda da bir tür sosyal uyum korunur, ancak niteliksel olarak farklı yollarla sağlanır. Birincisi söz konusu olduğunda, resmi olmayan kurumlar (yani aile ve akran grubu) tarafından fikir birliği bulunurken (Tönnies, 1922: 8), ikincisinde sosyal dayanışma resmi otorite tarafından yönetilir. Tönnies için, kurumlar ve bireyler bir araya getirildiğinde, birbirlerinden bir tür sembolik desteğe ihtiyaç duydukları için değil, sosyal beraberliğe duyulan ihtiyaç nedeniyle ve ortak bir değer sistemi bu ayrı parçaları birleştirilmiş bütüne bağladığı için gerçek bir topluluk meydana gelir. Tönnies'e göre, topluluklar, onları besleyen ve onları bir fikir yapısına bağlayan değerler etrafında sosyal olarak örgütlenmiştir. Derneklerin sosyolojik bir incelenmesi yapılırken, Tönnies ve Durkheim arasında bu tasavvur farkına da dikkat edilmesi gerekmektedir. Tönnies için, birliktelik, kimlik kavramının gösterdiği türden bir bağlılık türünün olmadığı yerde hayata gelir. Dernekler, özel amaçların benimsenmesine ve bu amaçların peşinde koşmaya ya da Tönnies'in ifadesiyle “yapay irade” ye dayanırlar.

Belirtilen düşünürlerin yanında Amerikalı sosyolog Talcott Parsons, işlevsel entegrasyon (bireysel sosyal aktörlerin uzmanlaşması ve birbirine bağımlılığı) ve normatif entegrasyon (toplumun normları, değerleri ve ahlaki, yaptırımları, rolleri ve davranışlarının içselleştirilmesi) arasında ayırım yapmıştır (Lyden, 1975: 59-60). Parsons’a göre kapsayıcı, heterojen sosyal sistem içinde yaşayan bireyler, daha küçük ölçekli toplumlardaki (göçmenler ve göçmen dernekleri arasında olduğu gibi) işlev gören topluluklar oluşturabilmektedir.

Dernekler hakkındaki modern sosyolojik düşüncenin kökleri, Alexis de Tocqueville'in yerel düzeyde demokrasinin işleyişi için gönüllü birliklerin önemini gözlemlediği *Amerika'da Demokrasi* (1862) eserine dayanır. Modern, demokratik toplumlarda, gönüllü dernekler ikili bir işleve hizmet eder: farklı geçmişlere sahip insanları ortak bir amaç etrafında örgütler, böylece sosyal uyuma katkıda bulunurlar ve siyasi iktidar merkezi ile seçmen

arasında bir aracı alan inşa ederler ve böylelikle potansiyel bir 'çoğunluğun tiranlığına' karşı azınlık tercihlerinin ifadesine izin verirler (De Tocqueville ve Reeve, 1862: 19).

Amerika Birleşik Devletleri ziyaretinde Alexis de Tocqueville, üç sektörlü modeli ile Durkheim ve Tönnies'in bulgularını teorik hale getirmesinden yarım yüzyıl önce, Amerikan toplumunda gönüllü derneklerin sosyolojik işlevini ayrıntıları ile tetkik etmiştir. Tocqueville'in gönüllü dernekler analizi onlara iki tür işlev atfetmektedir: Sadece bireyleri güçlendirmekle kalmazlar, bireysel zayıflıklarının üstesinden gelmelerini sağlarlar, aynı zamanda üyelerin müzakere etmeyi öğrendikleri demokrasi için bir 'öğrenme okulu' olarak da işlev görürler (Dekker, 2014: 8). Tocqueville, dernekleri kamu yararı için çalışmanın tezahürü olarak niteler. Dezavantajlı kişilere yardım sağlayan gönüllü kuruluşlar, genel olarak topluma bakım ve yardımın kamuoyunun dikkatine değer normlar haline gelmesini sağlar. Tocqueville, sayısız derneklerin yalnızca grupların belirtilen hedeflerini sürdürmekle kalmayıp, aynı zamanda topluluğun kendisinin ve topluluktaki fertlerin çeşitliliğinin değerlerini de güçlendirdiğini iddia eder (Tocqueville, 2002: 19). Kısacası, Tocqueville'e göre, dernekler sadece bir ulusun kültürel sağlığına önemli bir katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ulusu oluşturan insanların iyi niyetinden beslenir (Tocqueville, 2002: 19).¹ Tocqueville, Amerika'daki sosyal ve siyasal her türden "dernek" kurma olgusu hakkında en kapsamlı çalışmayı yapan düşünürdür.² Tocqueville, derneklerin çoğalmasını sadece demokratik hükümet denemesinin başarısı olarak görmekle kalmaz, aynı zamanda tüm vatandaşlarının daha önce var olan bir eşitlik duygusuna uygun olarak refahını sağlamaya hizmet eden benzersiz bir yanıt olarak görür.

Bunların dışında derneklerin sosyolojik olarak çalışılmasını ilk öneren ilk düşünür Max Weber'dir. Weber, 1910 yılında düzenlenen Frankfurt Alman Sosyoloji Günleri'nde yapmış olduğu "Dernek Sosyolojisi'nin Gerekliliği Üzerine" olan konuşmasında,³ derneklerin kökeninin ve üyelerin mesleki, coğrafi, etnik ve sosyal bölgelerinin sistematik olarak araştırılmasının faydalı olacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, derneklerin üyeler üzerinde içsel olarak işleyen vasıtalarının ve dışsal olarak propaganda ve çatışmalarının, sonuç olarak da propaganda edilen içeriğin, taze bir şekilde, sosyolojik kazuistik yöntem ile analiz edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. (Simmel, 1911: 60).

Günümüzde Dernek Sosyolojisi çalışmalarının temelini atan ve çoğunluğunu elinde bulunduran, Boston Üniversitesi Öğretim Görevlisi David Horton Smith'dir. "*Sociology of Voluntary Associations*" (Derneklerin Sosyolojisi) (2015) başlıklı makalesi ile Smith, "Gönüllü Organizasyonlar" olarak tanımladığı derneklere ilk defa sosyolojik bir bakış açısı ile bakmıştır. Smith, çalışmasında; dernek yönetimi ve liderliği, tarihçesi, yaygınlık oranları ve belirleyicileri, hükümet kontrol sorunları, derneğe içkin demokrasi, tek biçimli ve çok biçimli birlikler, iş birliği, faaliyet yoğunluğu, prestij ve güç gibi geniş bir yelpazeye değinmiştir. Derneklerin, ekonomik ve mesleki ihtiyaç ve hedeflerin yanı sıra geleneksel, siyasal, sosyal hareket (aktivizm), dini, sağlık, eğitim, sosyal refah ve boş zaman ihtiyacı gibi unsurlara da hizmet edebileceğini belirten Smith, gönüllü, kâr amacı gütmeyen dernekleri, dünyada ve her çağdaş ulusta hesaba katılması gereken kalıcı bir güç olarak nitelemektedir (Smith, 2015: 259).

Dernekleri bir biçimde sosyolojik olarak değerlendiren Durkheim, Tönnies, Parsons, Tocqueville gibi klasik düşünürlerin yanı sıra Smith'in çalışmalarına bakıldığında, derneklerin yalnızca yapısal yönünün dikkate alındığı, analizlerin kurumsal bazda sınırlı kaldığı, derneğin üyeler tarafından algılanış biçimi ve şahıslara olan etkilerinden ziyade faaliyet gösterdiği topluma ve siyasal sisteme olan demokratik etkisine odaklanıldığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, yapısal-fonksiyonel çalışmalara nazaran birey odaklı, sembolik-etkileşimci ve/veya Weberyen çalışmalara ihtiyaç bulunduğu kanaat getirilmiştir.

2.1.1. Almanya'da Türk Dernekleri ve Atatürkçü Düşünce Dernekleri Üzerine Bir Literatür Taraması

Almanya'daki Türklerin sivil toplum hayatına katılımı 50 yılı aşan bir geçmişe sahiptir. 1960'lı yıllarda sivil toplum örgütlenmesinin az sayıdaki ilk örneklerinde politik eğilimli işçi dernekleri ve öğrenci hareketleri görülmektedir. 1970'lerde işçi ailelerinin Almanya'ya gelmeye başlaması Türk nüfus yapısını değiştirmiş, bu

¹ Tocqueville'in tartışmasında esas olan, toplumun üç sektöre ayrılabilmesi fikridir. Bunlar: devlet, pazar ve gönüllü sektördür. Üç sektör modeli olarak bilinen bu tasavvur kapsamında devlet, resmi zorlayıcı güçler tarafından düzenlenen ve meşrulaştırılan faaliyetler aralığı olarak tanımlanır. Pazar, göreceli arz ve talep seviyelerine bağlı bir fiyatlandırma mekanizmasına dayalı olarak mal ve hizmetlerin kar için değişimini içeren bir dizi faaliyettir. Gönüllü sektör ise çift taraflı zorlama ve ekonomik kârlardan arınmış olma anlamına gelen, gerçekten gönüllü olan faaliyetlerden oluşur. Bu nedenle üçüncü sektör, sonuçta karşılıklık, arkadaşlık veya yükümlülük veya ücretten arındırılmış hizmetler için ittifak özgürlüğünü içeren bir ilke olan gönüllülüğe dayanmaktadır.

² Dernekler tartışmasında, Tocqueville'in gözlemleri hayırseverlikle ilişkilidir. Tocqueville, dernekleri, iyi insan yetiştirmek ve yaşam kalitesini arttırmanın anahtarı olarak görmektedir. Ayrıca Tocqueville, dernekleri Amerika'da demokrasinin kalıcı bir etkisi olarak değerlendirmektedir. Derneklerin, demokrasinin güçlendirilmesi ve denetlenmesinde oynadığı rolle ilgili kapsamlı analizi geniş bir biçimde atf görmektedir ve eser Amerikan hayırseverliğinin yapısı üzerinde oldukça etkilidir.

³ Metnin Türkçe tercümesi için bkz. Kalelioğlu, U. B. (2021). Max Weber- Dernek Sosyolojisinin Gerekliliği Üzerine. *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*. 3(1). 78-85

doğrultuda toplumda farklı ihtiyaçlar belirmeye başlamıştır. Bu ihtiyaçlara karşılık başta dini konular olmak üzere farklı alanlarda faaliyet gösteren STK'lar ortaya çıkmış ve nihayetinde Almanya'daki Türk toplumu zengin bir sivil toplum hayatına sahip olmuştur. Günümüzde Türk derneklerinin bir bölümü sadece yöresinde ya da eyaletler düzeyinde, bir bölümü de hem eyaletler hem de üyesi oldukları çatı kuruluşlar vasıtasıyla federal düzeyde faaliyetlerini sürdürmektedirler (Kocagöz, 2018: 109). 50 yılı aşkın bir süredir Almanya'da Türk göçmenlerin mevcudiyeti sırasında, etnik-kültürel iletişimin bir sonucu olarak, çok çeşitli hedeflere sahip derneklerin kurulduğu görülmüştür. Türk siyasi manzarasının tüm spektrumunu yansıtan, -kendilerini tanımlamaları ile- "solcu, sağcı, milliyetçi, muhafazakâr veya dini-politik" konumlarda bulunan farklı dernekler, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde varlıklarını sürdürmektedir.⁴ Sosyal organizasyonların çoğunluğunu, çok işlevli bir şekilde hareket eden kültür merkezleri, cami dernekleri, iş, öğrenci ve ebeveyn dernekleri gibi fonksiyonel dernekler oluşturur. Bu derneklerin amaçlara, ideolojik yönelimlere veya faaliyetlere göre kesin olarak ayrılması da mümkün değildir. Almanya'da geniş üye kitlesine sahip bazı Türk dernekleri şu şekildedir:

1. Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion e. V.
2. Milli Görüş (Islamische Gemeinschaft Millî Görüş (IGMG))
3. İslam Kültür Merkezleri Birliği (Verband der Islamischen Kulturzentren e.V. (VIKZ))
4. Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu (Föderation der Türkisch-Demokratische Idealistenvereine in Europa e.V. (ADÜTDF))
5. Avrupa Türk İslam Birliği (ATİB) (Union der Türkisch-Islamischen Kulturvereine in Europa e.V.)
6. Sosyal Demokrat Halk Dernekleri Federasyonu (Föderation der Volksvereine türkischer Sozialdemokraten e.V. (HDF))
7. Hür-Türk, Hürriyetçi Türk-Alman Dostluk Derneği (Freiheitlich Türkisch-Deutscher Freundschaftsverein e.V.)
8. Liberal Türk-Alman Derneği (Liberaler Türkisch-Deutscher Vereinigung e.V. (LTD))
9. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) (Alevitische Gemeinde Deutschland)
10. Avrupa Atatürkçü Düşünce Dernekleri Birliği (AADDDB) (Verband der Vereine Zur Förderung Der Ideen Atatürks in Europa e.V.)

Almanya'daki Türk dernekleri üzerine birçok kapsamlı çalışma yapılmıştır. *From Guest Workers into Muslims: The Transformation of Turkish Immigrant Associations in Germany* (Misafir İşçilerden Müslümanlara: Almanya'daki Türk Mülteci Derneklerinin Dönüşümü) (2009) adlı çalışması ile Berlin Humboldt Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Gökçe Yurdakul, göçmen entegrasyonu ve vatandaşlık hakları açısından çeşitli yaklaşımlara dikkat çeken 5 Türk göçmen derneğinin karşılaştırmalı bir analizini sunmuştur. Bu derneklerin entegrasyon, asimilasyon, milliyetçilik, etnik köken, laiklik, İslam ve onların ana akım Alman siyasi partileriyle ilişkileri hakkındaki görüşlerini inceleyerek, göçmenlerin Alman devletinin siyasi kararlarının kurbanı olmadığını göstermeye çalışmaktadır (Yurdakul, 2009: 113). Yurdakul aksine, Türk seçkin göçmenlerin, bu etno-millî grup adına hak ve üyelikleri müzakere etmek için önemli aktörler haline geldiği vurgulamaktadır. Yurdakul, Berlin'deki 5 Türk göçmen derneğinin heterojenliğini ortaya koymakta ve her birinin üyelerinin çıkarlarına ve sosyo-politik bağlamına dayalı çatışmalarla başa çıkma stratejilerini göstermektedir. Eser, göçmenlerin; nasıl göçmen dernekleri aracılığıyla taleplerde buldukları ve üyeliklerini müzakere ettikleri ve yeni ülkenin sivil geleneklerini kendi dernekleri aracılığıyla nasıl dönüştürdüğü konusunu ele almaktadır.

Almanya'da yaşayan Türk topluluğu ve bu toplulukların dernekleri hakkında en kapsamlı çalışmayı yapan ikinci grup Prof. Dr. Anna Amelina ve Prof. Dr. Thomas Faist'dir. Brandenburg Teknoloji Üniversitesi, Kültürlerarası Çalışmalar Kürsüsü Başkanı Prof. Amelina ve Bielefeld Üniversitesi Sosyoloji Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Faist, *Turkish Migrant Associations in Germany: Between Integration Pressure and Transnational Linkages*, (Almanya'daki Türk Göçmen Dernekleri: Entegrasyon Baskısı ile Ulus ötesi Bağlar Arasında) makalesi ile; göçmen topluluklarının ulus aşırı siyasi faaliyetlerinin esas olarak ulus devletlerin kurumsal baskısından etkilendiği tezinden aksine, göçmenlerin ulus aşırı politikalarının göçmen derneklerinin anavatan yönelimlerini tarafından belirlendiğini savunmaktadır (Amelina ve Faist, 2008: 93). Bu nedenle, makale ulus ötesi bağlantıları geliştiren göçmen derneklerinin entegrasyon baskısıyla nasıl başa çıktığı sorusuna odaklanmaktadır. Belirtilen çalışmaların dışında Adıgüzel'in (2004) Kimliğin korunmasında ve üretilmesinde Türk derneklerinin rolü üzerine olan çalışması, Kocagöz'ün (2017) Bavyera eyaletindeki Türk derneklerinin Türk kökenli siyasetçiler, Türkiye'deki kurumlar, diğer

⁴ Almanya'da bulunan Türk derneklerinin kesin sayısı bilinmemektedir. Dışişleri Bakanlığı verilerine göre Almanya'da 2008 yılı itibarı ile yaklaşık olarak 2500 Türk derneği faaliyet göstermekte olup, ayrıca 1500 adet cami derneğinin de aktif olarak çalışmalarda bulunduğu bilinmektedir. Kocagöz (2017: 549), kaynaklarda farklı rakamların geçtiğini belirterek, Hunger (2005)'da 11000; Koç (2012)'da 2000; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na (YTB, ty) göre 4000'nin üzerinde olduğunu vurgulamıştır.

siyasetçiler ve dernekler ile olan ilişkilerini incelediği çalışması ve Fındıkcı'nın (2002) Almanyalı Türklerin kurdukları dernekleri tarihsel bir perspektifle eleştirel olarak ele aldığı çalışması da dikkate değerdir.

Atatürkçü Düşünce Derneği üzerine yapılan çalışmalar ise kısıtlıdır. Atatürkçü Düşünce Derneği üzerinde Türkiye'deki en kapsamlı çalışma Çeçen'in *ADD'nin Kitabı* (2010) eseridir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku uzmanı Prof. Dr. Anıl Çeçen, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 1989'daki 50 kişilik kurucular kurulunca görev almış ve derneğin ilk Genel Yazmanlığını üstlenmiştir. Eserde, 27 Mayıs sonrası Türk kamuoyunda öne çıkan Atatürkçülük akımının son 50 yıllık tarihçesi, Atatürkçü Düşünce Derneği'nden hareket ederek aktarılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Çeçen; *Sorularla ADD* adlı çalışması ile 25 soru Atatürkçü Düşünce Derneği'nin kuruluşunu, tarihçesini, gelişimini, bugününü ve geleceğini irdelemiştir (Çeçen, 2013).

Bunun yanı sıra *Bir 'Sivil' Toplum Girişimi Olarak Atatürkçü Düşünce Derneği* başlıklı Yüksek Lisans Tezi ile S. Püren Mutlutürk Meral (2012), teorik bağlamda sivil toplum kavramı tartışmalarını ve Türkiye'de sivil toplum durumunu ele almış, 1990'lı yıllarda ortaya çıkan ve mevcut yapısıyla etkisi artan Neo-Kemalizm kavramı üzerinde durmuş ve Kemalist ideoloji bağlamında değerlendirilen Atatürkçü Düşünce Derneği'nin, resmi ideolojinin ne derecede "sivil" destekçisi olduğunu incelemeye çalışmıştır.

Atatürkçü Düşünce Derneği üzerine yapılan bir diğer çalışma; Atay ve diğerleri (2016) tarafından hazırlanan *Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Kuruluş Tarihi* çalışmasıdır. Akademik bir metinden ziyade, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi öğrencileri tarafından dönem ödevi şeklinde hazırlanan çalışma, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin kuruluş aşamasını, farklı dönemlerdeki konumunu ve politik vizyonunu derneğin üst düzey yönetimini üstlenmiş Prof. Dr. Anıl Çeçen ve Hüseyin Emre Altınışık'ın görüşlerine dayanarak incelemektedir (Atay vd., 2016).

Gerçekleştirilen literatür taramasında da görüleceği üzere, Almanya'da faaliyet gösteren, özellikle geniş üye kitlesine sahip Türk dernekleri, birçok araştırmacı için yoğun ilgi konusudur. Bu dernekler üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla göç, göçmenlik, kültür, kimlik ve entegrasyon sorunları temalarına yoğunlaşmaktadır. Bunun haricinde genel anlamda Atatürkçü Düşünce Dernekleri'nin tarihçesi, kuruluş şartları, gelişimi, siyasi-kültürel konumunu irdeleyen münferit çalışmalar bulunsa da (Çeçen, 2010; Meral, 2012; Atay vd. 2016), özelde Almanya'da bulunan Atatürkçü Düşünce Dernekleri üzerinde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Almanya'daki Atatürkçü Düşünce Dernekleri'nin bir ölçüde göz ardı edilmesinin, dini tandanslı olan diğer Türk derneklerinin Alman devletinin göçmenlere yönelik politikalarında önemli referans kaynaklarından biri olması ve bu sebeple Alman siyasi hayatı ve kamuoyunu yakından ilgilendirmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Öbür taraftan, diğer Türk derneklerine mukayese ile Atatürkçü Düşünce Dernekleri'nin katı laik tutumu, mültecilik kimliğinin çoğunlukla din üzerinden kurgulandığı Türk mülteciler için daha uzak bir seçenek olarak görülmüş ve görülmektedir. Bu da Almanya'daki Atatürkçü Düşünce Dernekleri'nin daha çok marjinal ve etkisiz konumda kalmasına, dolayısıyla araştırmacıların ilgisini çekmemesine sebep olmuştur. Bu çalışma ile bu boşluk bir nebze olsun kapatılmak istenmiş, Almanya'da faaliyet gösteren Atatürkçü Düşünce Derneği'nin emsal bir profili çıkarılarak müteakip araştırmacılara fikir sağlanması amaçlanmıştır.

2.2. Türkiye'de Teşkilatçılık/Dernekçilik, Atatürkçü Düşünce Dernekleri ve Almanya'da Atatürkçü Düşünce Dernekleri'nin Teşekkülü

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 70 ve 79'uncu maddelerinde "Dernek (cemiyet) kurma hürriyeti" başlığı altında güvenceye alınmış olan dernek faaliyetleri, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin her dönemi için önemli bir yapı taşı olmuştur. Bunda, Türk halkının iç ve dış konjonktürlerden etkilenecek evrimleşmesinin yanı sıra, Türk Kurtuluş Savaşı'nda derneklerin (veya eski adı ile cemiyetlerin) oynadığı faal rolün de etkisi bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlattığı Millî Mücadele, bir bağımsızlık direnişinin sembolü olduğu kadar, Türk halkına demokrasi yolunda örgütün, örgütlülüğün ve kurumsal örgütlenmenin önemini öğreten bir süreci de ifade etmektedir. Atatürk'ün şahsi inisiyatiflerinin yanı sıra, Türk halkının kongreler döneminde gösterdiği teşkilatçı faaliyetler, örgütlülüğün veya bugünkü anlamda derneklerin, modern bir cumhuriyet inşasında nasıl aktif bir rol oynayabileceğini ve kurucu iradeyi teşkil edebileceğini göstermiştir. Dernekçilik, Türk halkına çok erken bir dönemde sirayet etmiş, bağımsızlık gayesi ile bütünleşerek cumhuriyetin inşasında önemli bir işlevi yerine getirmiş, daha sonraki süreçte her dönem için halkın rağbet ettiği bir örgütlenme şekli olarak konumunu muhafaza etmiştir. Özellikle 1945 sonrası süreçte Türkiye'de dernek sayıları kademeli olarak artmıştır. 1946 yılında Türkiye'de bulunan dernek sayısı 733 iken, bu sayı 1950'de 2011, 1951'de 2470, 1955'te 7086, 1956'da 11368, 1960'da ise 18958 olmuştur (Toksöz (1986)'den aktaran Özkiraz ve Arslanel, 2015: 33).

Bu teşkilatçı kültürün bir uzantısı olarak Atatürkçü Düşünce Derneği de Türk toplumsal ve siyasal kültürünün önemli bir parçası olarak yerini almıştır. Demokratik kitle örgütünün tipik bir temsili olan Atatürkçü düşünce

derneklerinin ilk teşekkülü 19 Mayıs 1989 tarihinde Ankara’da gerçekleşmiştir. Dernek, Mustafa Kemal Atatürk’ün 6 ilke olarak formüle ettiği dünya görüşünü benimsemektedir. Takribi 50 kişi olan kurucuları arasında aktif olan isimler: Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Prof. Dr. Muammer Aksoy ve Doç. Dr. Bahriye Üçok’tur. Dernek kuruluş amacını; *“Atatürk’ün ilkelerini, devrimlerini, her türlü yeniliğe açık ve sürekli devrimi gerçekleştirecek nitelikteki düşünce sistemini, devrimlerinin bugünkü sonuçlarını ve yarınlara doğal uzantılarını, yapıtlarını ve toplumsal davranışlarını incelemek, araştırma konusu yapmak, bunları tehlikeye düşüren gerici adım ve akımlarla yasalar çerçevesinde düşün savaşı vermektir. Başka bir deyişle derneğin amacı: Atatürk’e ve Atatürkçülüğe inananları bir araya getirerek, güç ve enerjilerini birleştirip, dinamik nitelikteki Atatürk devrimleri doğrultusunda ve karşı devrimcilerin, ulusun düşünce yapısında geriye dönüşe yönelik çaba ve girişimlerden Türk toplumunu korumak için, “erken Cumhuriyet misyonu” olarak nitelendirilen himayeci, aydınlatıcı ve uyarıcı hizmetler verebilmelerini gerçekleştirmektir.”* olarak belirtmektedir (Meral, 2012: 71).

Dernek, 1996 yılında Kırıkkale’de eski Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in adını taşıyan bir ilköğretim okulu yaptırmış, yine 1996 yılında ADD İstanbul Merkez Şubesi 31 Ağustos’ta üçüncüsünün gerçekleştiği “Atatürk ve Barış Konseri”ni, Harbiye Açık hava Tiyatrosu’nda düzenlemiştir (Meral, 2012: 72). Derneğin kurucu üyelerinin şahsi yaşamları ve siyasi düşünceleri birbirine paralel olup, bu altyapılar derneğin oluşumuna uyumluluk göstermiş; hukukçu kimliği ön planda olan ve bu doğrultuda akademisyenlik görevleri olan isimler derneğin aktif kişileri olmuştur (Meral, 2012: 72).

Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Türk göçmenler tarafından kurulan dernekler arasında Atatürkçü Düşünce Dernekleri’nin kuruluşu, dönemin sosyolojik ve siyasi şartlarının bir neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya’da ADD’lerin ortaya çıkışı, Soğuk Savaş’ın bittiği, Doğu Almanya ve Batı Almanya’nın birleştiği ve kimliklerin (aidiyet tanımlarının) yeniden şekillendiği bir dönem olan 1990’lara tekabül etmektedir. 1990’lar aynı zamanda Avrupa Birliği’nin genişlemeye gittiği, azınlıklar ve mülteciler konusunda yeni kimlik politikalarının tercih edildiği bir dönemdir. Bu dönemde Almanya’nın Türk göçmenlere bakışı büyük bir oranda değişmiştir. Türk toplumu arasında bazı “marjinal” kabul edilebilecek gruplar, birinci ve ikinci kuşak ile gelen ve Alman toplumunda yerleşik halde bulunan “anlayışsız, pis ve tutucu” Türk-Müslüman algısının yıkılması için, Türk etnik kimliklerinin dini bir çerçevede tanımlanmadığı arayışlara girmiştir. Çok kutuplu dünya düzeninden tek kutuplu dünya düzenine geçilmesi, tek ve azılı düşman olarak telakki edilen komünizm tehlikesinin artık ortadan kalkarak Varşova Paktı’nın feshi, müstemlekeci devletleri yeni bir “öteki” ve “düşman” kurgulamaya itmiştir. 11 Eylül saldırıları ve bilhassa Avrupa’da Türk kuruluşları ve camilere yapılan saldırılar, yeni ötekinin İslam dini ve bu dine mensup Müslümanlar olduğunu ortaya koymuştur. Dönem, İslamofobi’nin Avrupa’da hızla artış gösterdiği bir dönemdir. Bu sürecin neticesinde iki farklı reaksiyon göze çarpmıştır. Kendisini -politik fraksiyonlardan bağımsız olarak- dindar-muhafazakâr olarak tanımlayan birinci kesim, İslami kimliğine daha çok sarılarak, adeta savunmaya geçmiştir. Diğer kesim tarafından aranan yeni kimlik tanımı ise, dini mensubiyet değil, ulusal mensubiyettir. Bu süreçte de Türk kimliğinin özdeşleştiği en önemli unsur olarak Mustafa Kemal Atatürk görülmüş, hali hazırda Türkiye deneyimi bulunan derneğin yapılanmasına Almanya’da başlanmış ve Almanya’da Atatürkçü Düşünce Dernekleri’nin temelleri atılmıştır.

3. SİEGERLAND ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ

3.1. Derneğin Adı, Yeri ve Faaliyet Yılı

Derneğin adı Atatürkçü Düşünce Derneği Siegerland (kısaltılmış adı ile ADD Siegerland e.V.) olup, Alman Dernekler Yasası gereğince Siegen Yerel Mahkemesi tarafından tescillidir. Dernek, tescil işlemleri yapıldıktan sonra “Kayıtlı Dernek” anlamına gelen Almanca *Eintragung Verein*, kısaltılmış hali ile “e.V.” sıfatını almıştır. Derneğin faaliyet yılı, tüzükte belirtildiği üzere takvim yılıdır. Dernek, Siegen⁵ şehrine bağlı Geisweid mevkiinde, belediye binasının karşısında bulunmaktadır. Derneğin hemen girişinde bulunan stantta Almanca ve Türkçe muhtelif dergiler bulunmaktadır. Dergiler; göç, işsizlik, ırkçılık, vs. gibi güncel konuları içeren dergilerdir. Aynı zamanda dernek tarafından basılan broşürde Mustafa Kemal Atatürk’ün ilkeleri Türkçe ve Almanca olarak yer almaktadır. Dernek kapısı belirtilen saatler arasında açık tutulmakta, gelen misafirler karşılanmakta, dışarıdan geçmekte olan Alman ve Türkler içeriye davet edilmektedir. Dernek kapısına yapıştırılmış Atatürk resmi ve portatif bir Atatürk posterini bulunmaktadır.⁶ Dernek lokali takribi olarak 100 kişi kapasitelidir. Küçük çaplı seminer ve konferanslar lokalde, daha büyük sosyal etkinlikler ve anma törenleri *Am Solbach 18 Siegen* adresindeki mekânda gerçekleştirilmektedir. Dernek içerisindeki duvarlar, Atatürk’ün muhtelif resimleri ile süslüdür.

⁵ Siegen, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin güney kısmında yer alan bir şehirdir. 102.770 nüfuslu şehir, 19.306 öğrencili Siegen Üniversitesi’ni barındırması sebebiyle üniversite şehri olarak anılmaktadır (Daten|Fakten 2018/2019, 2019: 3).

⁶ Atatürk posterini gören bazı Alman vatandaşların, Atatürk’ü bir film artisti zannettikleri ve içeriye merakla gelerek soru sordukları da kaydedilmiştir.

Resimler, tablolar veya fotoğraflar belirli zamanlarda güncellenmektedir. Gözlemin yapıldığı süreç zarfında duvarlarda, derneğin Samsun'a yaptığı gezi sürecinde çekilen fotoğraflar asılı bulunmaktadır.

3.2. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Kuruluş Gayesi

Siegerland ADD Dernek Başkanı Kadir Koçyiğit, derneğin kuruluş amacını öncelikli olarak Almanya'da ikamet eden Türklerin daha iyi bir konuma getirilmesi olarak belirtmiştir.⁷ Uzun bir müddet Almanya'da yaşamının getirdiği bir gözlem sonucu, Türk toplumunun diğer etnik gruplara mukayese ile çok daha geri bir sosyal konuma sahip olduğunu vurgulayan Koçyiğit; İspanyol, İtalyan, Yunan ve Arap topluluklarından örnekler vermiştir. Alman toplumunun Türklere karşı gayri ihtiyarı negatif bir bakış açısına sahip olduğunu ve belirli önyargılarla kendilerine yaklaştığını belirtmiştir. Koçyiğit'e göre, kendisinin Almanya'ya iltica ettiği tarih olan 1970 senesinden beri Alman toplumu ile Türk toplumu arasında belirli sınırlar bulunmaktadır. Türkler, toplum olarak hala düşük bir mertebededir.

***Kadir:** Almanya'da Türk toplumu olarak çok arkalarda kaldık. Mesela İspanyol, İtalyan, Yunan veya Arap toplulukları daha iyi bir konumdadır. Bu durum, bizim kanaatimizce Alman toplumuna uzak düşmemizden kaynaklanıyor. Önümüze sınırlar koyarsak, o kadar karşı taraf bize koyacaktır. İlk adımı bizim yapmamız gerekiyor. Çünkü biz bu memlekete geldik, ben 47 seneden beri buradayım. 1970 senesinde geldim. Konumuz hep düşük seviyede idi, hala da öyle.*

Dernek Sekreteri Tufan Bozdoğan ise derneğin kuruluş gayesinin bir temsiliyet davası olduğunu vurgulamıştır. Bozdoğan'a göre "İlk Kuşak" olarak tabir edilen 1961 yılı göçmenleri, Almanya'da sosyal, siyasi, hukuki, vs. alanlarda nüfus alanı meydana getirememişlerdir. Bunu bir hor görme veya küçümseme amacı ile söylemediğini belirten Bozdoğan, gelen kuşakların temsile dair bir niyet taşımadığını özenle vurgulamıştır. Yetersiz ve özverisiz olarak nitelendirilebilecek ilk kuşak temsiliyeti, Almanya'da bulunan Türk toplumu için hala geçerliliğini korumaktadır. Bu temsiliyet sorunu Bozdoğan'a göre Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin esas kuruluş gayesidir. İtalyan, Yunan, Portekiz gibi azınlıkların tanınması dernek ve sendikalar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu da Türk toplumunun tanınması için önemli bir girişimdir.

***Tufan:** Bir çekirdek çalışma grubu oluşturduk. Bu çalışma grubunda acaba bir dernek nasıl kurabiliriz ve de kurduğumuz zaman; bu derneğin işlevliği ne olabilir? toplumda saygınlık kazanabilir mi? topluma ne verebilir? diye düşüncelerimizi değerlendirdik ve ilk aşamada bir çalışma kurulu üzerinden toplantılar yaptık. Belediyeye görüştük, diğer göçmen örgütleriyle tanıştık ve en önemlisi hedefimizin dernek olduğunu hiçbir zaman unutmadık. Derneğin bilfiil ön hazırlık çalışmalarını bu çalışma kurulu üzerinden gerçekleştirdik. Artık derneğin kurulmasının kaçılmaz olduğunu gördük. Bilhassa Türkler arasında dernek yaygın bir fikirdi ve destek gördük.*

Kurucu üyelerin ve katılımcıların mülakatları göz önüne alındığında, organizasyonun esas amacının bir "kamusal alan" yaratmaya yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Alman sosyolog Jürgen Habermas'ın kamusal alan tanımı, savaş sonrası Batı toplumlarında kamu görüşlerinin oluşturulması ve demokrasinin meşrulaştırılmasına yönelik girişimlerin ilk ve kurucu ögesidir. Genel anlamı ile kamusal alan: modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanıdır (Habermas, 1991: xii). Kamusal alan, kamuoyunun oluşabileceği bir sosyal yaşam alanı olarak görülmektedir. Habermas, çeşitli yönlerin kamusal alan için hayati olduğunu beyan eder. Esas olarak tüm yurttaşlara açıktır ve bireylerin bir araya gelerek bir toplum (birlik) oluşturduğu her koşulda oluşur. Vatandaş, bir iş veya özel çıkar adına hareket etmeyen, ancak bir kamusal alan oluşturmak için genel çıkar konularını ele alan bir özel kişi rolünü oynar. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin kuruluşunda, farklı bakış açılarına sahip insanların bir araya gelip aynı çatı altında toplanmaya girişmesi, herkesin kendisini rahatça ifade edebileceği ve bunu yaparken de kendisini geliştirebileceği bir sosyal alan (kamusal alan) oluşturulması hedeflenmiştir. Derneğin kuruluş aşaması için oluşturulan çekirdek düşünce grubu da aslında Habermasçı bir kamusal alana tekabül etmektedir.

⁷ Derneğin kurumsal analizinin yanı sıra, dernek başkanlarının liderlik tanımları açısından değerlendirilmesinin de Dernek Sosyolojisi çalışmalarına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Örneğin; Weber'in liderlik tipolojisi ışığında Dernek Başkanı Kadir Koçyiğit'in gözlemlenen süre boyunca tek bir lider tipi ile sınırlandırılmayacağı görülmüş, Koçyiğit'in "Yasal Rasyonel Otorite" ve "Karizmatik Otorite" olarak sınıflandırılan lider tiplerine yakın olduğuna kanaat getirilmiştir. Koçyiğit, başkanlık sürecinde mevcut yapıda görülen ihtiyaçlara göre radikal kararlar almıştır. Burns ve Bass'ın (2009) değişim ve gelişim odaklı "Dönüşümcü Liderlik" (Sürücü & Sağbaş, 2020: 338) karakterine uygun olarak geri dönüşlere, farklı düşüncelere ve eleştirilere açık olan Kadir Koçyiğit, dernek hakkında alınacak bütün kararları dernek genel kurulu ile tartışmış, kuruldan onay çıkması halinde hemen işleme koymuştur.

3.3. Neden Atatürk?

Mülakatlardan elde edilen bilgilere göre Mustafa Kemal Atatürk figürü, üyeler için önemli bir yere sahiptir. Özellikle kadın üyelerin kendilerini birer “Atatürk ve Cumhuriyet Kadını” olarak nitelermeleri dikkat çekmiştir. Kadın hakları konusundaki atılımlardan dolayı, bütün Türk kadınlarının kaçınılmaz olarak Atatürkçü olması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı üyeler ise Atatürk sevgisinin ailevi bir geçmiş taşıdığını belirtmiş, anne ve babalarının Atatürk’e gösterdiği bağlılık ve saygının kendilerine de aynen intikal ettiğini belirtmiştir. Mülakatların ortak noktası Atatürk ile Türkiye Cumhuriyeti’nin özdeşleştirilmesidir. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk birbirini tamamlayan iki konsept olarak görülmekte, vatandaşlık ve mensubiyet olgusu da yine Atatürk üzerinden kurgulanmaktadır. Türk kimliği ile Atatürk’ün ayrılmaz birlikteliği, mülakat gerçekleştirilen bütün fertler tarafından özenle belirtilmiştir.

Gül: Ben, Atatürk kadınıyım. Biz kadın olarak Atatürk’ün değerini bilemezsek kimse bilemez. Onun bize verdiği ganimetler, sunduğu özgürlükler, nimetler... Biz bunu asla inkâr edemeyiz.

Celalettin: Atatürk düşüncelerimizin bulunduğu bir nokta. Demokratik kurucu liderimiz. Atatürk noktasında herkes aynı fikirde olduğu için kendini rahat hissediyorsun. Atatürk bizim kanımızda var.

Merve: Babam Atatürk’e çok bağlıdır. Küçüklüğümüzden beri bize hep Atatürk’ü anlatırdı. Hatta her sabah kahvaltıda: “Atatürk’ün annesinin ismi ne? Atatürk ne zaman doğdu?” gibi sorular sorar, bizi test ederdi. Benim görüşüm de şöyledir ki, bir insan Atatürk’ün neler yaptığını, neler başardığını bilse, muhakkak onu takdir ederdi.

3.4. Dernek, Üyeler için Ne İfade Ediyor?

Üyelerin, mensup oldukları derneğin kendileri için ne ifade ettiği öğrenilmek istenmiştir. Bazı üyeler, bir dernek etrafında toplanmanın bile aslında siyasi bir duruş sergilemek olduğunu belirtmiş, bazıları ise derneğin apolitik bir kurum olduğunu, yalnızca sosyal aktivite ve yardımlaşma odaklı bir kurum olduğunu ifade etmişlerdir. Algılanış biçimi farklılık taşısa da kolektif düşüncenin, derneğin “her fraksiyona tolerans gösteren bir sosyal kurum” yönünde olduğudur.

Ali: Şimdi her yaptığımız hareket bir siyasettir. Yani burada siyaset yapmıyoruz dersek yalan olur. Biz Atatürk’ün bize göstermiş olduğu ilim ve irfan yolunda onu yaşatmaya çalışıyoruz. Hurafelerle uğraşmak yerine, gösterdiği ilim doğrultusunda, bir şeyler vermeye çalışıyoruz insanlara. Verebiliyorsak, insanlar alabiliyorsa bunu, ne mutlu bize. İnsanlara yardım etmek sosyal bir yaşam biçimidir.

Tufan: Biz kendimizi Türkiye’nin veya Türk politikasının değil; kültürel, sanatsal ve Anadolu hoşgörü kültürünün temsilcileri olarak görüyoruz.

Gülay: Sivil toplum örgütüdür bir kere. Siyasi bir özelliği yok. Çünkü bizim aramızda çok değişik siyasi görüşleri olan arkadaşlarımız, dini farklı olan arkadaşlarımız, üye dostlarımız var ve onun için biz dernekte kesinlikle siyasi bir görüş bildirilmesini veya derneğin siyasi bir amaç taşınmasını istemedik. İstemiyoruz da. Çünkü insanlar düşüncelerinde özgürlerdir ve özgür olmaları gerekiyor. Demokratik bir ortamda, herkes istediği şekilde istediği görüşü savunabilir. Dolayısıyla benim için Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği bir sosyal bir sivil toplum örgütüdür.

3.5. Tanınma-Temsiliyet Meselesi ve Etkinliklerin Rolü

Koçyiğit’e göre Türk toplumunun tanınması ve en iyi şekilde temsil edilmesi, Almanya’da yaşayan Türk halkının girişimleri ile mümkün olacaktır. Atatürkçü Düşünce Derneği bu sorumluluğu üzerine almakta ve Almanya’da Türk toplumunun pozitif bir temsili için uğraşmaktadır. Belediye Meclisi ile irtibatlar kurulmasının önemi büyüktür. Yalnızca maddi amaçlar için Almanya’ya gelmiş olan eski jenerasyona ait olan Türk imajının kırılması, yapılan etkinliklerin çeşitliliği ve kapsamına bağlıdır. Koçyiğit ve Bozdoğan, Türklerin Almanya’da tanınmalarında en büyük rolün etkinlikler tarafından oynandığına kanaat getirmektedir. Bu vesile ile maddi imkanların el verdiği kadar, hemen hemen her türlü sosyal ve kültürel aktivitede bulunmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Belediye Meclisi’nin, düzenledikleri etkinlikler dolayısıyla kendilerine nişan takdim ettiğini belirten Koçyiğit, futbol turnuvaları düzenlediklerini kaydetmiştir.

Hatice: Bu dernek, Türklerin farklı bir yönünün de olduğunu gösteren bir dernektir. Almanlar, bu derneği ve faaliyetlerini gördükleri zaman “Demek ki Türkler arasında da böyle kültürel faaliyetler yapan dernekler de varmış” diyorlar. Çünkü genellikle şimdiye kadar Türklerin kurdukları dernekler hep din ağırlıklı. Malum burası İslamofobi’nin yoğun olduğu bir ülke. Burada din üzerinden, özellikle de İslam dini üzerinden Almanlarla entegrasyona girmek mümkün değil. Bana göre, bu iki toplumun

kaynaşması din üzerinden olamaz. Ancak böyle bizimki gibi sosyal-kültürel dernekler üzerinden olur. Mesela bazı müzikli aktiviteler olduğu zaman, farklı milletlerden insanlar ailecek geliyor.

3.6. Alman Toplumuna İntibakta (Entegrasyonda) Lisanın Önemi

Farklı kültürel geçmişleri olan bir toplumun ferdi olarak hayatı idame ettirmek belirli güçlükler barındırmaktadır. Bu nedenle Avrupa'nın artan kültürel çeşitliliğini yönetmek, toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılığa uğramadan canlı ve açık bir toplum sağlamak Avrupa Konseyi için bir önceliklidir. Dil, kültürler arası diyalog ve entegrasyon için gerekli bir araçtır. Avrupa Komisyonu'nun göçmen entegrasyonu ile ilgili istatistiklerinde göçmen entegrasyonunun başarılı alanları: istihdam, eğitim ve aktif katılımıdır (Muliro, 2019). Kuşkusuz dil, başarılı entegrasyonun bahsedilen unsurlarına açılan bir kapıdır. Bu nedenle göçmenlerin ev sahibi ülkelerinin dilini öğrenmeleri esastır. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği üyeleri de lisanın önemine dikkatlice vurgu yapmış ve lisanı Alman toplumuna entegrasyonda birinci sıraya yerleştirmişlerdir. Yabancı bir toplumda, var olmak ve tanınmak arzusunun, yalnızca o toplumun dilini benimsemek ile gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Bazı üyeler Almancaya hakimiyeti sosyo-ekonomik gerekçelerle önemli görürken, bazı üyeler ise Atatürk'ün hem Almanya'da yaşayan Türk toplumuna hem de Alman toplumuna tanıtılması açısından önemine değinmiştir.

Ali: Eğer ben Almanca bilmiyorsam Atatürk'ü nasıl anlatacağım? Dilin önemini ben birinci sıraya koyarım.

Feryal: Lisan çok mühim. Başka bir yere de gitsen, ortak dil ile konuştuğun zaman aradaki iletişim bambaşka oluyor. Burası da öyle. Madem onların memleketindeyiz, az çok lisanlarını bilmek lazım. Ben hep burada yetişen çocuklara söylerim. Çocuklar ne meslekten olursanız olun; doktor olun, mühendis oldun, ama karşınıza bir Avrupalı doktor, mühendis geldiği zaman onunla konuşun. Senin de Avrupa kültüründen haberinin olması lazım. Senin de Mozart'tan Goethe'den haberinin olması lazım. Bu kültürü de bilmen lazım, çünkü burada yetişiyorsun.

4. KÜLTÜREL SEMBOLLER, RİTÜELLER VE YENİDEN ÜRETİLEN KİMLİKLER

4.1. Müzik ve Müzikal Etkinlikler

Müzik, göçmen topluluklar için özel bir önem kazanan, göçmenlerin kamu nosyonlarını, duygularını ve kültürel mesajlarını iletme ve sembolik olarak ifade etme gücünü ortaya koyan bir sanat faaliyetidir. Ayrıca, müzik - geleneksel danslar ile birlikte- göçmenlerin kültürel mirasının temel bileşenlerinden birini teşkil eder. Müzik, kültürlerin en derin sosyal olaylarının ve deneyimlerinin kalbindedir. Çeşitli toplumsal anlamları içerir ve bireyselden küresel olana kadar toplumun her düzeyinde faaliyet gösterir ve birçok insanın yaşamında önemli bir rol oynar. Fertlerin kendilerini anlamasına, sosyal gruplar oluşturmaya ve sürdürmesine, duygusal iletişimde bulunmasına ve diğer amaçların yanı sıra siyasi amaçlar için harekete geçmesine izin verebilir. Anavatan ile ev sahibi ülke arasında dinamik bir bağlantı kurması ve göçmen topluluğunun, diğer çevre gruplarla münasebetlerinde kendilerini/kimliklerini tanımlaması veya yeniden oluşturması için temel bir aktiviteyi oluşturur (Boura, 2006: 1).

Kişinin kültürel kökenleriyle irtibatını sürdürmesi, gelenekle örtülmek anlamına gelmemekte, daha ziyade bireyin veya grubun kendisini topluma yöneltme çabalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kültür bir süreç olduğu için, istikrarlı ve eksiksiz bir ürün değil, kültürel kaynakların -eserler, ritüeller ve bilgi- sürekli inşası ve yeniden müzakeresi ile hayat bulan bir yapıdır (Lidskog, 2016: 24). Küresel süreçler -politik, sosyal ve kültürel- birbirleriyle sürekli kesişmekte, bu da kimliklerin ve eşyaların kültürel bir potansiyel meydana getirmektedir. Müzik, bu anlamda kültürü tanımlayan, yeniden üreten, kimlik oluşumunda başat rol oynayan bir aktiviteyi betimlemektedir. Özetlemek gerekirse, müzik kimliğin ifadesi için bir fırsat sağlar ve yerleşik sosyal kimliklerin yeniden üretilmesini ve dönüştürülmesini kolaylaştırır. Müzik, bir grubun kimliğini inşa etmesi ve yeniden müzakere etmesi için kaynaklar sağlar, ancak aynı zamanda kendilerinden olmayan grupları çevreye itmek için de bir dışlayıcı araç olarak da kullanılabilir (Lidskog, 2016: 25).

Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği için müzik, günlük hayatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Dernek lokalinde bulunan ses sistemi ve hoparlör ile hemen hemen her gün müzik dinletisi gerçekleştirilmektedir. İnternet üzeri açılan müziklerin tamamının Türkçe müzikler olduğu ve özellikle Türk Sanat Müziği olduğu dikkat çekmiştir. Niceliksel olarak en fazla Zeki Müren'in şarkılarının seçildiği, bunun yanında Emel Sayın, Muazzez Ersoy gibi daha çok 1980 ve 1990 kuşağına hitap eden nostaljik şarkıların beğenildiği gözlenmiştir. Frankfurt Üniversitesi'nden Haluk Yücel'in Kuzey Ren Vestfalya eyaleti içerisinde yer alan 7 şehirde ikamet eden göçmen Türk toplulukları üzerinde yaptığı geniş çaplı niceliksel analizde de katılımcıların çoğunluğunun birincil derecede Türk Sanat Müziği tercih ettiği ortaya çıkmıştır (Yücel, 2019). Dernek bunun dışında, 3 Ekim 2018

tarihinde Siegen Bismarckhalle’de geniş çaplı bir Türk Sanat Müziği organizasyonu tertiplemiş, profesyonel bir müzik ekibi ile temas kurarak, gurbetteki “memleket aşkını” gidermeye yönelik atılımda bulunmuştur.

“Bir toplumun önemli kültürel değerlerinden biri olan geleneksel müzik, oluşumu ve tarihsel süreçteki devamlılığı bakımından ortaya çıktığı kültürün içerisinde harmanlanmış bir şekilde günümüze ulaşır. Yöresel yaşam tarzları, sosyo-ekonomik şartlar ve coğrafi özellikler, halkın müziksel tutumunu derinden etkileyen önemli etkenlerdendir.” (Yücel, 2019). Atatürkçü Düşünce Derneği’nde Türk Sanat Müziklerinin yoğunlukla seçilmesi ve dinlenmesi de millî kültür değerlerinin önemli bir parçası olan geleneksel müziklere sahip çıkma arzusunun bir tezahürüdür. Türklük şuurunun yaşatılması, kolektif şekilde şarkıya katılım ve söyleme, fertleri bir yandan günlük stresten uzaklaşmalarını sağlarken, diğer yandan da Türk müzik kültürünün Avrupa’da yaşatılmasına ve sosyo-psikolojik bir açlığın dindirilmesine yardımcı olur. Bunun dışında derneğin aktif üyelerinden Celalettin Bey’in girişimleri ile derneğe kazandırılan piyano da Doğu müziklerine duyulan ihtiyaç kadar, Batı müziğinin de dengesine verilen önemin bir yansımasıdır.

4.2. Milli ve Dini Bayramların Kutlanması

Bayramlar, kutlamalar eşliğinde tekrarlanan belirli ritüellerin dışında, toplumların kolektif değerlerini canlı tutan, ortak-üstün değerlerin yeniden üretimini sağlayan işleve sahiptir. *“Davranış ölçülerinin bireylerce bilinçli olarak, gerekçeleriyle birlikte kavranıp benimsenmesi, yeni kuşaklara da aktarılması bakımından temel bir fonksiyonu yerine getirirler”* (Ozankaya, 1989: 541). Sosyal hayatın temel dayanaklarının sağlamlaşmasının ana yolları arasında yer alırlar (Ozankaya, 1989: 541). Bu da toplumsal bütünleşme ve dayanışmanın pekişmesini ifade etmektedir (Ozankaya, 1991: 215). Yurtdışında yaşayan, milli ve dini bayramları Türkiye’deki gibi kutlama şansı olmayan Türkler için Türk dernekleri bayramların kutlanmasında sosyal, kültürel ve dini duyguların tekrar özümsemesini sağlamaktadır. Bir araya gelinerek bayramların kutlanması için hazırlıklar yapmak, birliktelik coşkusunu tekrar hissetmek milli duyguların güçlenmesi için önemli etkinliklerdendir. Almanya’da bulunan 3. ve yetişmekte olan 4. nesil için bu kutlamaların yapılması elzem bir hal almaktadır. Siegen Atatürkçü Düşünce Derneği’nin de bu konuda hassasiyetle çalışmakta olduğu ve bayramların gösterişli şekilde kutlanabilmesi için çabaladıkları görülmüştür. Dernek, milli bayramlarda çeşitli şiir okuma etkinlikleri, konferanslar, söyleşiler ve çocuklar için eğlenceler yapmaktadır. Bu sayede çocuklara ve gençlere kültürel ve tarihi bilgiler verilmekte, milli duygular aşılanarak Türk toplumu olarak bir araya gelinerek güçlenmesi sağlanan birlik duygusuna ek olarak dayanışma artırılmaktadır. Toplumları bir araya getiren dini duygular, dini bayramların kutlanması ile dayanışma duygularını daha da çoğaltmakta, Ramazan ve Kurban Bayramları kutlamalarında yemeklerde toplanılarak Türk örf ve adetleri yerine getirilmektedir. Bu sayede kültürel ve dini pratikler tekrarlanarak devam ettirilmekte, tarihi ve milli bellek yeşertilerek sosyalleşmeye katkıda bulunmaktadır.

4.3. Kahvaltılar

Anavatanlarının haricindeki bir ülkede ikamet etmekte olan göçmenler için evde yemek yapmak veya yemek yemek önemli bir aktiviteyi hayata getirmektedir. Yemek Sosyolojisi adıyla yeni yeni disiplinleşmeye başlayan bilim dalı, hayatın vazgeçilmez bir parçası, genel-geçer ve basit gibi görülen yemek hazırlama ve yeme işlevinin, aslında çok farklı anlamlara geldiği ve sosyal, siyasi, etnik, kültürel, dini, vs. birçok farklı unsurla bağıntılı olduğunu gözler önüne sermektedir (Lin vd. 2020: 2). Özellikle göçmenlerin, uluslararası hareket ve uyum yolculuklarında etnik yemeklerin oynadığı rol, sosyologların son zamanlarda dikkatini fazlasıyla çekmeye başlamıştır (Lin vd. 2020: 2). Geleneksel gıda tüketimi, yeni yerleşilen ülkede, memleketin yeme alışkanlıklarını sürdürme tavrı ve uygulamasıdır. Bu yaklaşım, evle bağlantıyı sürdürmek gibi birçok faktörden etkilenir (Lin vd. 2020: 2). Etnik yiyecekler hazırlama veya yeme, göçmenler üzerinde birçok olumlu etkiye sahiptir. Bu davranış sadece göçmenlere gerekli beslenmeyi sağlamaz, aynı zamanda yemeklerin lezzetleri nostaljik duyguların serbest bırakılmasına yardımcı olur. Bu yiyecekler olumlu psikolojik etkiler sağlayarak, insanların refahını arttırmaktadır. Geleneksel yemek yaklaşımı aynı zamanda ritüel ve kültürel alışkanlıklardan da etkilenir. Evde yemek yemeyi ve kültürel yemek alışkanlıklarını sürdürmek, göçmenlerin özledikleri hayali birliği hatırlamak için “evi” ve pratik ve mecazi ritüelleri yeniden yaratma stratejisini temsil eder. Geleneksel yemek, yerinden edilmenin neden olduğu yalnızlık hissini hafifletebilecek tipik Pazar yemeklerini pişirmek gibi somut etkinlikler yoluyla evin soyut anlamının yeniden yaratılmasıdır.

Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği için geleneksel yemek, önemli bir sosyolojik ritüeli ifade etmektedir. Kahvaltılar herkese açık olarak yapılmakta ve takribi olarak 40-50 kişiyi ağırlamaktadır. Üyeler tamamen gönüllük esasına dayanarak çeşitli yemekler hazırlayarak organizasyona katkı sağlamaktadırlar. Bazı durumlarda değişiklik gösterse de genellikle her ayın ilk pazar günleri yapılan sabah kahvaltıları, “biz” duygusunun devamlılığı, yabancı ülkede Türklük kimliğinin yaşatılması ve milli şuurun sürekliliğinin sağlanması gibi işlevlere hizmet eder. Farklı sosyo-kültürel gruplardan gelen bireyler, kahvaltılarda tanışarak, sosyal ağlarını

kuvvetlendirmektedir. Kahvaltılar aynı zamanda eğitimsel bir faaliyettir. Her kahvaltıda farklı çevrelerden (akademisyen, araştırmacı-yazar, dernek temsilcisi, vs.) konuşmacılar davet edilmekte; tarih, eğitim, sağlık, emeklilik gibi birçok konuda panel tarzı faaliyetler gösterilmekte, üyeler veya misafirler konuşmacılara sorularını yöneltmektedir. Bu kahvaltılarda benim de şahsen şahit olduğum bir konu, bu buluşmaların bir “önyargı kırma” işlevi yerine getirdiğidir. Üyeler, sosyal medya hesaplarından paylaşımında bulunmak en yakın çevrelerindeki insanlara duyurmak sureti ile bu kahvaltıya davetler yapmaktadır. Hemen hemen her kahvaltıda, daha önce herhangi bir dernekle ilişkisi olmayan veya Atatürkçü Düşünce Derneği'nin varlığından haberi olmayan misafirlerin katıldığı ve gerçekleştirilen organizasyona sonunda etkinliklere büyük rağbet gösterildiği müşahede edilmiştir.⁸

4.4. Sağlık, Spor ve Dostluk Etkinlikleri

Dernek üyelerinin spora ve sağlıklı yaşama sürekli olarak vurgu yaptığı görülmektedir. Özellikle genel üye kitlesinin çoğunlukla orta yaş ve üzeri bireylerden oluşması, derneği sağlık konusunda önemli bilgilendirmelere itmektedir. Örneğin Almanya'da görev yapmakta olan Psikiyatrist Dr. Ömer Er Derbeder, derneğe davet edilmiş ve fiziki sağlık ve ruh sağlığı konularında kendisine danışılmıştır. Dr. Derbeder, daha sonra yapılan çalıştayda da yine sağlıklı yaşam konusunda aydınlatıcı bilgiler sunmuştur. Bunun dışında dernek, düzenli olarak Pazar Yürüyüşleri gerçekleştirmektedir. Pazar günleri organize edilen kahvaltı günlerinden hemen önce erken saatlerde gerçekleştirilen yürüyüşlerde üyeler ve misafirler doğada yürüyüş yaparak birliktelik duygusunu devam ettirmekte ve sağlıklı yaşamın olmazsa olmaz koşulu her gün 1 saat kuralını yerine getirmektedirler. Yine düzenlenen futbol turnuvaları derneğin önemli bir spor faaliyetidir. 08.07.2018 tarihinde Hofbach Stadyumu'nda Bölge Spor Birliği ve Klafeld Geisweid ile birlikte düzenlediği turnuva ile Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği, kültürler arası köprü görevi ifa etmektedir. “İrkçiliğe ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Futbol Turnuvası” adı ile gerçekleştirilen turnuvaya Hristiyan Demokrat Parti Milletvekili Jens Kamieht de iştirak etmiştir. Bunun dışında, 40'ın üzerinde göçmen sivil toplumunun, gençlik örgütlerinin, partilerin, sendikaların, sosyal kuruluşların vs. katıldığı Dostluk Festivali, Siegen şehrinin Eski Şato Parkı'nda yapılmıştır. Yoğun ilgi gören festival, göçmen örgütlerinin kendilerini kamuoyuna tanıtmaya büyük katkı sağlamıştır. Yapılan etkinlik, göçmen organizasyonların kendilerini Alman kamuoyuna tanıttıkları bir platform amacı gütmüştür. ADD Siegen yöneticileri platformda yerlerini almış, kadınlar kolu üyelerinin hazırladığı Türk mutfağından yemekler sergilemiş ve dernek çalışmaları gelen misafirlere tanıtılmıştır. Bu süreçte derneğe yeni katılımlar da gerçekleşmiştir.

4.5. Gezici Kaybolan Meslekler Fotoğraf Sergisi

Sanayileşme, otomasyon ve bilgi teknolojilerinin hızlı atılımları nedeniyle birçok meslek toplumsal ve ekonomik hayattan silinmiştir. Geleneksel mesleklerin toplumsal ve ekonomik hayatı terk etmesi kapitalist-liberal sistemlerin bir getirisi olarak toplumları derinden etkilemekte ve çeşitli sosyal dönüşümlere sebep olmaktadır. Dernek, bu duruma karşı duyarlılık örneği göstermek istemiş ve “Gezici Kaybolan Meslekler Fotoğraf Sergisi” (Wanderfotoausstellung Der Verloren Gegangenen Berufe) adlı resim sergisi organize etmiştir. Serginin amacı, derneğin kendi ifadesi ile “miadı tükenmiş meslekleri fotoğraflarla yakalamak ve izleyiciye sunmaktır”. Fotoğraflar için paralelliklerin altını çizmek üzere Siegerland madencilik bölgesi ile Türkiye'nin kuzeybatı bölgesi ve Zonguldak çevresi seçilmiştir. Daha önce organize edilen İstanbul fotoğraf sergisinde olduğu gibi, *Reisende Fotografen* sanat grubu, sergi için fotoğraf sağlamıştır. Nalbantlar, bakır kap galvanizörleri, sürahiciler, tabakçılar; Ayakkabıcılar, madenciler, pamuk toplayıcıları, vb. Anadolu meslekleri bu sergi sayesinde halkın seyrine sunulmuştur. Siegen-Weidenau Belediye Başkanlığı'ndan 04.04.2019 tarihinde alınan özel izinle belediye binasında gerçekleştirilen serginin, 1 ay süre boyunca açık kalması kararlaştırılarak, misafirlerin istenilen zamanda ziyaret etmesine imkân sağlanmıştır. Sergi çevrece büyük ilgi görmüştür. Alman yetkililerinde de katıldığı sergi genç neslin en azından bu meslekleri fotoğraflarda görme ve eski kuşakta hatıraları uyandırma fırsatı bulması açısından önemli bir tarihi-sosyolojik işlevi yerine getirmiştir.

4.6. “Tarihte Bugün” Paylaşımları

Dernek sekreteri Tufan Bozdoğan her gün düzenli olarak belirli alanlarda tarihte bugün araştırmaları yaparak sosyal medya paylaşımları ile dernek üyelerini bilgilendirmektedir. Türk edebiyatının önemli temsilcileri, Türk tarihçi ve siyasetçiler hakkında özellikle yazılar düzenleyip paylaşmakta ve bir gündem oluşturmaktadır. Türk edebiyatına büyük önem verilmekle birlikte, merhum yazarlar anılarak eserlerin okunması teşvik edilmeye çalışılmakta, günlük toplantılarda ve “Edebiyatçıları Anma Günleri”nde özel kitap ve şiir okuma etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Türk tarihinin dönüm noktaları, savaşlar, önemli antlaşmalar tarih yazılarının ana

⁸ Bu kahvaltılarda sonunda çeşitli yaş gurubu ve sınıftan bireylerin derneğe katılmak istediği, müteakip etkinliklerde de yeni katılan üyelerin takdim edildiği gözlemlenmiştir.

konularını oluşturmaktadır. Atatürk'ün başarıları, devrimleri ve öğütleri her zaman için yazıların temasını oluşturmaktadır. Milli bayramlar ve bayramların tarihçeleri için ayrıca metinler oluşturulmakta, çeşitli etkinlikler planlanmaktadır. Türk edebiyatı, tarih ve siyasetinin yanı sıra Türk iç ve dış politikası hakkındaki konular da zaman zaman takip edilip üzerinde durulmaktadır. Bu hassas konulardan bir tanesi olan Ermeni Tehciri üzerine yerli ve yabancı basında ilgili haberler takip edilmekte, çıkan haberler günlük paylaşımlara konu edilmektedir. Göç, Türklerin Almanya'daki konumları, hakları ve yaşadıkları ayrımcılığa dair bilinçlendirme yazıları paylaşılakta, ayrımcılığa karşı farkındalık kazandırılmak hedeflenmektedir. Almanya tarihindeki önemli dönemlere, savaşlara, Siegen ve çevre şehirlerin 2. Dünya Savaşı döneminde atlattığı badirelere ayrıca değinilmekte, Alman Belediyeleri tarafından yapılan anma törenlerinde Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" yazılı pankartları ve çelenkler ile barış ve birliktelik mesajları vermek için özellikle bulunmaktadır.⁹

4.7. Ulus Ötesicilik: Kardeş Dernek

Transnasyonalizm (ulus ötesicilik); ekonomik, politik ve kültürel süreçlerin ulus devlet sınırları dışına taşınmasıdır (Huff, 2014). Artan göç, gelişmiş ülkelerde gelişen küresel ekonomiye karşılık olarak göçmenlerin öz kültürleriyle irtibatlarını devam ettirme olasılığı daha yüksek olan çok kültürlü toplumlar meydana getirmiştir (Huff, 2014). Artan küresel hareketlilik ve iletişim teknolojilerine anlık erişim sonucu, geleneksel ulus devlet tarafından dayatılan ülkesel kontrolleri göreceli hale getirmiş ve sınırlar şeffaflaşmaya başlamıştır (Huff, 2014). Buna karşılık, devletin vatandaşlık ve milliyet tanımları ve siyasal katılım kuralları, transnasyonal gruplar için daha belirgin hale gelmiştir. Örneğin, *Kardeş Şehir* oluşumu bu ağın tipik örneğini teşkil etmektedir. Çeşitli şehirler arasında kurulan derin ve uzun vadeli bir ortaklık biçimi olarak kardeş şehir uygulaması, kültürel, ticari, ekonomik, çatışma çözümü gibi pek çok farklı sebebe dayanmakta ve karşılıklı fayda için ortak konuların ele alınması açısından esneklik ve kolaylık sağlamaktadır. TDBB Kardeş Şehirler Platformu'nun belirttiği üzere: "*Farklı ülkelerdeki kentlerin, temsilcileri aracılığıyla doğrudan ilişki ve iletişim kurarak tecrübe, insan, sermaye ve kültür akışını sağlamanın, en çok kullanılan yolu olarak Kardeş Şehir, tamamlayıcı bir diplomasi türüdür. Yerel yönetimler arasındaki Kardeş Şehir ilişkisi, çatışmaların önlenmesi/barışçıl yollarla çözümü, kalkınma, iş birliğinin arttırılması, sosyal hizmetler, çevre politikaları ve kültürel mirasın korunması gibi konularda olumlu bir role sahiptir.*" (TDBB Kardeş Şehirler Platformu, t.y.)

Siegen Atatürkçü Düşünce Derneği Türkiye'de bulunan birçok Atatürkçü Düşünce Derneği ile kardeşlik bağı kurmuştur. Farklı ülkelerde olursa da aynı fikir altında toplanma ve bu fikri daha çok yayma isteği ile bağları kuvvetlendirme adına kardeş dernekler edinilmektedir. Belirli aralıklarla bu kardeş dernekler karşılıklı olarak ziyaret edilmekte, fikir alışverişleri yapılmakta ve müşterek etkinlikler düzenlenmektedir. Burada amaç: "Atatürk'ün mirasını bir şekilde korumaya, yaymaya ve yaşatmaya çalışmaktır". Dernekler birbirleri ile daha çok kişiye ulaşma hedefi güderken, stratejik planları hakkında paylaşım yapmakta ve yerel halkın da katılımını en üst seviyeye çıkarmaya çabalamaktadır. Dernek yöneticileri tarafından önemle vurgulandığı gibi "Türkiye ile bağlar hiçbir zaman kopmamakta, aksine öze ve Türk kültürüne bağlılık daha da artmaktadır". Bu sayede dernekler uluslararası bağlantılar ve projeler meydana getirmektedirler. Siegen Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Türkiye'deki Kardeş Dernekleri: ADD Bandırma/Balıkesir, ADD Erdek/Balıkesir, ADD Çorum, ADD Gümüşhacıköy/Amasya, ADD Isparta ve ADD Didim/Aydın'dır.

4.8. Gezi Etkinlikleri, Kolektif Bilinç: Müşterek Acı

Kolektif bilinç (veya kolektif vicdan), bir sosyal grup veya toplum için ortak olan paylaşılan inançlar, fikirler, tutumlar ve bilgi kümesini ifade eden temel bir sosyolojik kavramdır (Durkheim 1989: 38–9). Kolektif bilinç, aidiyet ve kimlik duygumuzu ve davranışlarımızı bildirir. Durkheim, müstakil bireylerin sosyal gruplar ve toplumlar gibi kolektif birimlere nasıl bağlandığını açıklamak için bu konsepti geliştirmiştir. Toplumu bir arada tutan nedir? Bu, 19. yüzyılın yeni sanayi toplumları hakkında Durkheim'ı meşgul eden ana sorudur. Durkheim, geleneksel veya ilkel toplumlarda dini sembollerin, söylemin, inançların ve ritüellerin kolektif bilinci desteklediğini gözlemlemiştir. Toplumsal grupların oldukça homojen olduğu (örneğin, ırk veya sınıfsal açıdan farklı olmayan) bu tür durumlarda, kolektif bilinç Durkheim'ın "mekanik dayanışma" olarak adlandırdığı şeye yol açmıştır. Buna karşı olarak Durkheim, Batı Avrupa ve genç ABD'yi karakterize eden modern, sanayileşmiş toplumlarda, bir iş bölümü aracılığıyla işleyen bireylerin ve grupların diğerlerine karşı karşılıklı güvene dayalı olarak "organik dayanışma"

⁹ Dernek üyeleri tarafından; yerel belediyeler ve Almanlar arasında önce şaşkınlığa sonrasında ise memnuniyete yol açtığı belirtilen bu katılımlar, Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Alman makamlar tarafından diğer derneklere mukayese ile daha çok ilgi görmesini ve tanınmasını sağlamıştır. Alman siyasetini de aktif olarak takip eden dernek, yaptıkları etkinliklere Alman siyasi parti görevlilerini de davet etmekte ve Alman-Türk dostluğunun tesisi için çabalamaktadır. Gözlem yapılan süreçte çeşitli partilerden Alman milletvekillerinin davet üzerine söyleşilere katıldığı ve gündemdeki konular üzerine tartışılıp, fikir beyanında bulunduğu müşahade edilmiştir. Dernek yönetici ve üyeleri, bunun tanınma ve temsiliyet meselesi için elzem olduğunu belirtmiştir.

içerisinde olduğunu ileri sürmüştür. Bu gibi durumlarda, örneğin din hala çeşitli dinlere bağlı insan grupları arasında kolektif bilinç üretmede önemli bir rol oynamıştır, ancak diğer sosyal kurumlar ve yapılar da bu daha karmaşık dayanışma biçimi ve ritüeller şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dernek, Yahudi soykırımı meselesinde hassas davranmakta ve insanlık suçları kapsamında değerlendirdiği soykırımları imkanları dahilinde kınamaktadır. Soykırım sonucunda hayatlarını kaybedenleri hatırlamanın önemine dikkat çekmektedir. Koçyiğit'e göre ayrımcılık, bir kişiye veya gruba sahip oldukları özellikler- örneğin dinleri, ırkları ya da cinsiyetleri nedeniyle- haksız muamele edilmesidir. Alman toplumuna intibakın en önemli unsurlarından birisinin ortak acı ve kolektif bilinç olduğunu kaydeden Koçyiğit, II. Dünya Savaşı sırasında Hitler rejimi dolayısıyla acı çeken, hayatlarını kaybeden veya sakat kalan bütün insanların acılarını paylaştıklarını belirtmiştir. Bu acıların paylaşılması münferit kalmamış, soykırımın sembol olmuş günlerinde dernek tarafından anma etkinlikleri düzenlenmiştir.

5. BULGULAR

Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nde gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Verilen liderlik tanımları ışığında Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı Kadir Koçyiğit'in gözlemlenen süre boyunca tek bir lider tipi ile sınırlandırılmayacağı görülmüş, yapılan tetkik sonucu Koçyiğit'in Max Weber'in yasal rasyonel otorite ve karizmatik otorite olarak sınıflandırıldığı lider tipi ile Burns ve Bass'ın (2009) dönüşümcü lider tipine daha yakın olduğuna kanaat getirilmiştir. Eski başkanın görev süresinin dolması üzerine Kadir Koçyiğit başkanlık talebinde bulunmuş ve başkan olarak seçilmiştir. Başkanlık sürecinde ise mevcut yapıda görülen ihtiyaçlara göre radikal kararlar almıştır. Dönüşümcü liderin karakterine uygun olarak geri dönüşlere, farklı düşüncelere ve eleştirilere açık olan Kadir Koçyiğit dernek hakkında alınacak bütün kararları, dernek genel kurulu ile tartışmış, kuruldan onay çıkması halinde hemen işleme koymuştur. Üyeler ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatta ise dikkate değer sonuçlara ulaşılmıştır. Üyeler, Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nden önce çeşitli derneklerde değişik görevler ifa etmişler ve dernek etkinliklerine katılım göstermişlerdir. Dernek geçmiş olan üyelerin farklı derneklerle olan etkileşimlerinden sonra ortak paydada buluşma ihtiyacının ve arayışının Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği ile gerçekleştiği görülmüştür. Katılımcıların çeşitli yanıtlarına göre, dernek ile tanışma serüvenlerinin başlıca sebebi ise arkadaş tavsiyesidir.

Yine mülakatlardan elde edilen bilgilere göre Mustafa Kemal Atatürk figürü, üyeler için önemli bir yeri işgal etmektedir. Özellikle kadın üyelerin kendilerini birer "Atatürk ve Cumhuriyet Kadını" olarak nitelemeleri dikkat çekmiştir. Kadın hakları konusundaki atılımlardan dolayı, bütün Türk kadınlarının kaçınılmaz olarak Atatürkçü olması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı üyeler ise Atatürk sevgisinin ailevi bir geçmiş taşıdığını belirtmiş, anne ve babalarının Atatürk'e gösterdiği bağlılık ve saygının kendilerine de aynen intikal ettiğini belirtmiştir. Mülakatların ortak noktası Atatürk ile Türkiye Cumhuriyeti'nin özdeşleştirilmesidir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk birbirini tamamlayan iki konsept olarak görülmekte, vatandaşlık ve mensubiyet olgusu da yine Atatürk üzerinden kurgulanmaktadır. Türk kimliği ile Atatürk'ün ayrılmaz birlikteliği, mülakat gerçekleştirilen bütün fertler tarafından özenle belirtilmiştir. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği üyeleri de lisanın önemine dikkatlice vurgu yapmış ve lisanı Alman toplumuna entegrasyonda birinci sıraya yerleştirmişlerdir.

Yabancı bir toplumda, var olmak ve tanınmak arzusunun, yalnızca o toplumun dilini benimsemek ile gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Bazı üyeler Almancaya hakimiyeti sosyo-ekonomik gerekçelerle önemli görürken, bazı üyeler ise Atatürk'ün hem Almanya'da yaşayan Türk toplumuna hem de Alman toplumuna tanıtılması açısından önemine değinmiştir. Dernek, yönetim kurulunun belirlediği tarihlerde çeşitli konuşmacıları derneğe davet ederek seminer düzenlemektedir. Seminerlerin esas hedefi, dernek üyelerinin genel kültür seviyelerini arttırmak ve eğitici platformlar oluşturmaktır. Dernek üyelerinin spora ve sağlıklı yaşama sürekli olarak vurgu yaptığı da görülmektedir. Özellikle genel üye kitesinin çoğunlukla orta yaş ve üzeri bireylerden oluşması, derneği sağlık konusunda önemli bilgilendirmelere itmektedir. Watcher'in (2012) mültecilerin sosyal hayata dahil edilmesine yönelik projesinde vurgulandığı gibi spor, mültecilerin hedef ülkeye entegrasyonuna ve plüralist bir dünya görüşüne sahip olmasında önemli fonksiyona sahiptir. Her hafta sonu pazar günleri dernek üyeleri tarafından topluca gerçekleştirilen sabah sporları ve doğa yürüyüşleri bunun tipik örneğini oluşturmaktadır.

Bunların dışında dernek için müzik, günlük hayatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Dernek lokalinde bulunan ses sistemi ve hoparlör ile Türk Sanat Müziği dinletisi gerçekleştirilmektedir. Sabah kahvaltıları da dernek için önemli bir sosyolojik ritüeli ifade etmektedir. Kahvaltılar herkese açık olarak yapılmakta ve takribi olarak 40-50 kişiyi ağırlamaktadır. Üyeler tamamen gönüllük esasına dayanarak çeşitli yemekler hazırlayarak organizasyona katkı sağlamaktadırlar. Bazı durumlarda değişkenlik gösterse de genellikle her ayın ilk pazar günleri yapılan sabah kahvaltıları, "biz" duygusunun devamlılığı, yabancı ülkede Türklük kimliğinin yaşatılması ve milli şuurun sürekliliğinin sağlanması gibi işlevlere hizmet etmektedir. Dernek bünyesinde bulunan Türk mültecilerin,

Türkiye ile aktif temas halinde olduğu ve bu teşkilat aracılığıyla Türkiye ile kalıcı bir bağ içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu hususta iki farklı kimlik birlikte yaşatılmaktadır. Her iki kültür de kolektif bir şekilde idame ettirilmektedir.

Alman kültürüne uyum sağlama çabalarının yanı sıra, kendi kültürlerini muhafaza için Türkiye ile temaslarını sürdürdükleri ve Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları ve bilhassa Atatürkçü Düşünce Dernekleri ile koordinasyon sağlandığı görülmüştür. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, dernek kısmen Türkiye'deki siyasal iktidar veya diğer siyasi hareketlerden etkilenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerinde katı bir şekilde istikrarlı olmaya çalışmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün fikirlerinden beslenildiği, özellikle Laiklik ve Halkçılık prensiplerinin dernek yönetimi ve üyeleri tarafından tavizsiz bir şekilde içselleştirildiği tespit edilmiştir. Bu ilkelerin aynı zamanda modern Alman toplumuna intibakta kolaylıklar sağladığı müşahede edilmiştir. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin "Kardeş Dernek" kavramı aracılığıyla inşa ettiği köprülerin Türk ve Alman toplumu arasında karşılıklı anlayışı geliştirdiği, Türkiye ile kurulan köprülerin ise Türk kimliğinin bir anlamda "gurbette" yaşatılması ve anavatan algısının muhafaza edilmek istenmesi olarak görülmüştür. Özellikle dernek içerisinde alınan fotoğraflarda görüleceği üzere, dernekte bulunan kültürel semboller, topluluk bilincinde bir hafıza yaratmaktadır. Bu, anavatan Türkiye'nin bir hatırasını oluşturmakta ve üyelerin tekrar tekrar hatırlamasını sağlamaktadır. Dernek, kolektif hafızayı canlı tutmakta ve bilhassa Türk kültürü, sanatı ve edebiyatına yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerle bu hafızayı güçlendirmektedir.

Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı Kadir Koçyiğit'e göre, uluslararası göçün devamlılığını artıran en önemli faktörlerden biri göçmen ilişkileri ağıdır. Huff'ın (2014) *Transnasyonalizm* kavramı ile vurgu yaptığı gibi göç eden ağlar, Türkiye'den Almanya'ya göç sürecinde Türkler için önemli bir rol oynamaktadır. Yeni gelenler, önce gelen göçmenlerinin deneyimlerinden yararlanarak, daha önce Almanya'ya göç etmiş akrabalarıyla bir süre yaşamaktadırlar. Bu ağ sistemi hem göçmenleri maddi olarak desteklemekte hem de hedef ülkede bireylerin yalnız hissetmelerini engellemektedir. Bu ilişki ağları Türkleri toplumdan izole etmemekte, tam tersine uyum sürecinde fayda sağlamaktadır. Siegen'de Türk göçmenler tarafından kurulan bu dernek, ilişkiler ağında aktif olarak kullanılmaktadır. Dernek, kültürel aktarımı ve kültürü canlı tutmada önemli bir rol oynamaktadır. Dernek ayrıca bu göçmenlerin günlük yaşam sorunlarıyla da ilgilenmektedir. Almanya'ya uyum, konaklama, çalışma ve oturma izinleri gibi konularda önemli destekler sağlamaktadır.

6. SONUÇ

Bu araştırmada, Almanya'ya göç eden Türk mültecilerin kurduğu bir sivil toplum kuruluşu olan Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği'nin (SADD) sosyolojik bir analizi sunularak, derneğin örgütsel kültürü, özellikle bu kültürün üyeler tarafından algılanma, içselleştirilme ve yeniden üretilme biçimleri ortaya çıkarılmıştır. Dernek Başkanı, Dernek Sekreteri ve 11 kişiden oluşan dernek görevli ve üyeleri ile gerçekleştirilen mülakat ve gözlem sonucu; derneğin, Almanya'da bulunan Türk göçmenlerin entegrasyonunda ve Türk toplumunun sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlarının çözümünde rol oynadığı, üyelerin; Atatürk ile anavatan Türkiye'yi özdeşleştirdiği ve vatandaşlık, kimlik ve mensubiyet olgusunu da yine Atatürk üzerinden kurguladığı gözlemlenmiştir. Bunların dışında derneğin aktif olarak; gezi etkinlikleri, milli faaliyetler, spor faaliyetleri ve geleneksel kahvaltılar düzenleyerek, Türklük kimliğini çeşitli gündelik yaşamsal pratiklerle yeniden ürettiği müşahede edilmiştir.

Mülakatlardan elde edilen bilgilere göre Mustafa Kemal Atatürk figürü, üyeler için önemli bir yeri işgal etmektedir. Özellikle kadın üyelerin kendilerini birer "Atatürk ve Cumhuriyet Kadını" olarak nitelemeleri dikkat çekmiştir. Kadın hakları konusundaki atılımlardan dolayı, bütün Türk kadınlarının kaçınılmaz olarak Atatürkçü olması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı üyeler ise Atatürk sevgisinin ailevi bir geçmiş taşıdığını belirtmiş, anne ve babalarının Atatürk'e gösterdiği bağlılık ve saygının kendilerine de aynen intikal ettiğini belirtmiştir. Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği üyeleri de lisanın önemine dikkatlice vurgu yapmış ve lisanı Alman toplumuna entegrasyonda birinci sıraya yerleştirmişlerdir. Yabancı bir toplumda, var olmak ve tanınmak arzusunun, yalnızca o toplumun dilini benimsemek ile gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Bazı üyeler Almancaya hakimiyeti sosyo-ekonomik gerekçelerle önemli görürken, bazı üyeler ise Atatürk'ün hem Almanya'da yaşayan Türk toplumuna hem de Alman toplumuna tanıtılması açısından önemine değinmiştir.

Atatürkçü Düşünce Derneği'nde Türk Sanat Müziklerinin yoğunlukla seçilmesi ve dinlenmesi de millî kültür değerlerinin önemli bir parçası olan geleneksel müziklere sahip çıkma arzusunun bir tezahürüdür. Bunun yanı sıra dernek, milli bayramlarda çeşitli şiir okuma etkinlikleri, konferanslar, söyleşiler ve çocuklar için eğlenceler yapmaktadır. Bu sayede çocuklara ve gençlere kültürel ve tarihi bilgiler verilmekte, milli duygular aşılansak Türk toplumu olarak bir araya gelinerek güçlenmesi sağlanan birlik duygusuna ek olarak dayanışma artırılmaktadır. Gönüllük esasına dayanarak, genellikle her ayın ilk pazar günleri yapılan sabah kahvaltıları da "biz" duygusunun devamlılığı, yabancı ülkede Türklük kimliğinin yaşatılmasına hizmet etmektedir. Dernek, kültürel aktarım ve

kültürü canlı tutma konusunda önemli bir rol oynamakta, Türk toplumunun sosyo-kültürel ve ekonomik sorunlarının çözümüne katkıda bulunmaktadır.

7. SINIRLILIKLAR

Öncelikle çalışma, Almanya’da farklı zaman sürelerince (20-30-40 sene) ikamet etmekte olup, çeşitli derneklerde faaliyet yürütmüş olan bireylerin görüşlerini sunmaktadır. Fakat çalışma, Almanya’da bulunan Atatürkçü Düşünce Dernekleri’nin ortak bir gözlemine dayanmamaktadır ve veriler yalnızca Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği özelinde sınırlıdır. Diğer yandan, *Sosyolojik Açından Dernekler ve Derneklerin Önemi* başlıklı bölümde tanıtılan düşünürlerin teorileri ile analiz edilen data arasında boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun sebebi, Türkçe literatürde alanında ilk olma özelliği taşıyan bu makale ile Dernek Sosyolojisi çalışmaları üzerine bibliyografik bir denemede bulunmak ve müteakip araştırmacılara bir kaynak yaratmaktır. Datanın analizi, her konu başlığı altında iltisaklı olduğu düşünülen sosyolojik teori ile gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2004). Kimliğin korunmasında ve üretilmesinde Türk derneklerinin rolü Almanya/Köln örneği. T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmış Doktora Tezi. url: <https://hdl.handle.net/20.500.12619/77371>
- Amelina, A. & Faist, T. (2008). Turkish Migrant Associations in Germany: Between Integration Pressure and Transnational Linkages. *Revue européenne des migrations internationales*, vol. 24(2), 91-120. <https://doi.org/10.4000/remi.4542>
- Atay, U., Türkseven, C., Aksoy, G., Bal, Z. E., & Ağabeyoğlu, G. (2016). Atatürkçü Düşünce Derneği’nin Kuruluş Tarihi. Erişim: 13.07.2021. <http://hdl.handle.net/11693/35579>
- Bass, B. M., & Bass, R. (2009). *The Bass handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications*. Simon and Schuster.
- Boura, S. (2006). Imagining Homeland: Identity and Repertoires of a Greek Labourimmigrant Musician in Germany [30 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 7(3), Art. 10, s.1
- Cadoux, T. J. & Rhodes, P. J. (2015, December 22). Hetaireiai. *Oxford Classical Dictionary*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199381135.013.3081>
- Çeçen, A. (2010). *ADD’nin Kitabı*. İstanbul: Tekin Yayınevi
- Çeçen, A. (2013). Sorularla ADD. Erişim: 13.07.2021. http://ahmetsaltik.net/arsiv/2013/09/SORULARLA_ADD_Anıl_Cecen_8.9.13.pdf
- Daten | Fakten 2018/2019 Studium & Lehre. Kanzler der Universität Siegen | Dezernat 2 – Hochschulplanung. Erişim: 15.11.2020. https://www.unisiegen.de/start/die_universitaet/ueber_uns/daten/daten_fakten/2019-08-26_daten-fakten_2018-2019_final.pdf?m=e
- De Tocqueville, A., & Reeve, H. (1862). *Democracy in America*. Translated by Henry Reeve, Esq. In Two Volumes. Longman, Green, Longman, and Roberts. <http://seas3.elte.hu/coursematerial/LojkoMiklos/Alexis-de-Tocqueville-Democracy-in-America.pdf>
- Dekker, P. (2014). Tocqueville did not write about soccer clubs: Participation in voluntary associations and political involvement. In *Modernizing democracy* (pp. 45-57). Springer, New York, NY.
- Durkheim, E. (1960). *The Division of Labor In Society*. Illionis: The Free Press of Glencoe
- Fındıkçı, A. (2002). Federal Almanya Örneğinde" İşçi Göçü" nün 40. Yılında Türk Dernekleri Nerede?. *Mülkiye Dergisi*, 25(231), 209-266.
- Habermas, J. (1991). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge: The MIT Press
- Huff, R. (2014, Ağustos 15). Transnationalism. *Encyclopedia Britannica*. Erişim: 17 Kasım 2020. <https://www.britannica.com/topic/transnationalism>
- Kalelioğlu, U. B. (2021). Max Weber- Dernek Sosyolojisinin Gerekliliği Üzerine. *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*. 3(1). 78-85
- Kocagöz, E. (2017). Almanya’daki Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Dış Çevre Aktörleriyle İlişkileri: Bavyera Eyaletindeki Türk Dernekleriyle Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (42), 547-592.
- Kocagöz, E. (2018). Almanya’daki Türk Sivil Toplum Kuruluşlarını Bazı İç Çevre Faktörleri İtibariyle Profilleme: Bavyera Federal Eyaletindeki Türk Dernekleri Araştırması. *Hacettepe University Journal of Economics & Administrative Sciences/Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(3).

- Lidskog, R. (2016). The role of music in ethnic identity formation in diaspora: a research review. *International Social Science Journal*, 66(219-220).
- Lin, H. M., Pang, C. L., & Liao, D. C. (2020). Home food making, belonging, and identity negotiation in Belgian Taiwanese immigrant women's everyday food practices. *Journal of Ethnic Foods*, 7(1), 1-18.
- Lyden, F. J. (1975). Using Parsons' functional analysis in the study of public organizations. *Administrative science quarterly*, 20(1), 59-70. <https://doi.org/10.2307/2392123>
- Meral, S. P. M. (2012). Bir 'Sivil' Toplum Girişimi Olarak Atatürkçü Düşünce Derneği. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi
- Muliro, E. (Eylül 11, 2019). Language-An Important Tool for Integration. European Parliament Directorate General for Translation. Terminology Coordination. Erişim: 03.04.2020. <https://termcoord.eu/2019/09/language-an-important-tool-to-integration/>
- Ozankaya, Ö. (1991). Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Ögeleri. *Atatürk Yolu*, 3(10)
- Ozankaya, Ö. (1989). Ulusal Bayramların Toplumsal İşlevleri Açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı. *Atatürk Yolu*, 4, 541-547.
- Özkiraz, A., & Arslanel, M. N. (2015). Türkiye'de 1945-1960 Döneminde Sivil Toplum Örgütlerinin Varlığı Meselesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1)
- Simmel, G. (1911). *Verhandlungen des ersten Deutschen Soziologentages, vom 19.-12. Oktober 1910 in Frankfurt a. M.: Reden und Vorträge*. Verlag von JCB Mohr. Tübingen. 52-60
- Smith, D. H. (2015). Voluntary Associations, *Sociology of. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Vol.25, 252-260. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.32168-7>
- Smith, K. S. (2014). *Emile Durkheim and the collective consciousness of society: a study in criminology* (Vol. 1). Anthem Press.
- Sürücü, L. & Sağbaş, M. (2020). The Impact of Leadership Styles on Job Satisfaction: A Study of the Hospitality Industry. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 19(40). 323-346
- TDBB Kardeş Şehirler Platformu, (t.y.). Kardeş Şehircilik Hakkında. Erişim tarihi: 10.11.2021. Kardeş Şehircilik Hakkında (kardessehirler.org.tr)
- Toksöz, F. (1986), "Dernekler", C.D.T.A., C:2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tönnies, F. (1922), *Gemeinschaft und Gessellschaft*, Berlin: Karl Curtius
- Wachter, K. (2012). Inclusion of Migrants in and through Sports A Guide to Good Practice. *Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation*. Vienna: VIDC
- Weber, M. (2019). *Sosyoloji Yazıları*. Haz. Hans H. Gerth, C. Wright Mills. Metis Yayınları. İstanbul. s.105
- YTB T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. Erişim tarihi: 14.07.2021. <https://www.ytb.gov.tr/>
- Yurdakul, G. (2009). *From guest workers into Muslims: The transformation of Turkish immigrant associations in Germany*. Cambridge Scholars Publishing.
- Yücel H. (2019, 30 Mayıs). Dosya "Avrupa'da Göç ve Müzik". "Gurbette" Müzik Yaşamı. Perspektif. Erişim: 02.05.2020. <https://perspektif.eu/2019/05/30/gurbette-muzik-yasami/>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).